

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 8 (2025) 50-82
DOI: 10.32949/Arkhaia.2025.70

Araştırma Makalesi

MÖ 2. Binyıl Seyitömer Höyük Metal Silahları

Rana BAŞKURT USTA*

Öz

* Dr. Rana Başkurt Usta, Kütahya / Türkiye.
E-mail: rana_bskurt@hotmail.com
Orcid iD: 0000-0002-4862-1880

Sorumlu Yazar: Dr. Rana Başkurt Usta, Kütahya / Türkiye.
E-mail: rana_bskurt@hotmail.com

Geliş Tarihi: 16.01.2025
Kabul Tarihi: 18.04.2025
Online Yayın Tarihi: 14.06.2025

Makale Künyesi: Başkurt Usta, R. 2025. "MÖ 2. Binyıl Seyitömer Höyük Metal Silahları." *Arkhaia Anatolika* 8: 50-82. <https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2025.70>

Çıkar Çatışması Beyanı: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

• Dergide yayınlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Bu çalışma İç Batı Anadolu'da yer alan Seyitömer Höyük'te Geç Koloni ve Eski Hitit Çağı'nı temsil eden IV. tabakadan ele geçmiş metal silahların tipolojik sınıflandırmasını yaparak, benzerleri çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Höyüğün -diğer tüm kültür katlarında olduğu gibi- IV. tabakası da bir yangın sonucu yıkılmıştır ve yatay düzende/geniş alanda kazılan söz konusu kültür katına dair tüm veriler kontekstlerinde, in-situ şekilde bulunmuştur. Bu durum metal eşyalar ve üretim malzemeleriyle ilgili değerlendirmeler için oldukça elverişli bir veri topluluğu sunmaktadır. Silahların büyük bir bölümü ocak ve/veya taban altına, duvar içlerine istiflenmiş şekilde ele geçmiştir. Bu toplu silah ve alet gruplarından birinde bulunan hançer -Anadolu'da henüz benzerine rastlanmayan şekilde- topuz başı ile birlikte ele geçmiştir. Hançerlerin önemli bir kısmı ise höyük merkezinde yer alan yapılarda olasılıkla bir saldırı (?) sonucu oluşan yangın felaketinden kaçamayan yetişkin kadın ve erkek bireylere ait iskeletlerin bel kısımlarında açığa çıkarılmıştır. Bu verilerden, yerleşimde bir savunma ihtiyacı duyularak cinsiyet fark etmeksizin silahlanma çabası olduğu anlaşılmaktadır.

Seyitömer Höyük IV. tabaka silahları, hançerler, mızrak uçları, yassı ve kolcuklu baltalar, kargı uçları, ok uçları, çatallar/yabalar ve mızrak pabuçlarından oluşmaktadır. Bu silahların, Orta Anadolu ve Kuzey Suriye/Filistin-Mezopotamya ile kurulan ilişkileri yansıtan tipler ile yerleşime/bölgeye özgü tiplerden oluştuğu görülmektedir. Karşılıklı etkileşim sonucu var olan tiplerin büyük bir kısmının da maden atölyeleri arasında kurulan bilgi alışverişi sonucu öğrenildiği ve yerel olarak üretildikleri düşünülmektedir. Yerleşimdeki külçeler, potalar, üfleçler, körük üfleçleri, körükler ve cüruflar ile birlikte silah ve alet üretimine yönelik çok sayıda kalıp bu durumu doğrulamaktadır. Seyitömer Höyüğün Ege ile iç bölgeler arasında ulaşımı sağlayan yol güzergahları üzerinde bulunması ve maden yataklarına yakın konumu sayesinde MÖ 3. binyıldan itibaren madencilik endüstrisinde ve ticaretinde önemini koruduğu anlaşılmaktadır. İç Batı Anadolu silah repertuarının önemli bir kısmını temsil eden Seyitömer Höyük IV. tabaka metal silahları, çağının silah tip ve üretim teknolojisi hakkında oldukça değerli ve önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seyitömer Höyük, Hitit, metal, silah, hançer, mızrak ucu, ok ucu.

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 8 (2025) 50-82
DOI: 10.32949/Arkhaia.2025.70

Research Article

Seyitömer Mound Metal Weapons from the 2nd Millennium BC

Rana BAŞKURT USTA*

Öz

* Dr. Rana Başkurt Usta, Kütahya / Türkiye.
E-mail: rana_bskurt@hotmail.com
Orcid iD: 0000-0002-4862-1880

Corresponding Author: Dr. Rana Başkurt Usta, Kütahya / Türkiye.
E-mail: rana_bskurt@hotmail.com

Received Date: 16.01.2025
Acceptance Date: 18.04.2025
Online Publication Date: 14.06.2025

Citation: Başkurt Usta, R. 2025. "Seyitömer Mound Metal Weapons from the 2nd Millennium BC." *Arkhaia Anatolika* 8: 50-82.
<https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2025.70>

Conflicts of Interest: No conflict of interest has been declared.

Copyright & License: Authors retain copyright of their work and their articles are licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

• The scientific and legal propriety of the articles published in the journal belongs exclusively to the author(s).

This study aims to evaluate the metal weapons unearthed from layer IV of Seyitömer Mound, located in Inner Anatolia, which represents the Late Colony and Old Hittite Periods, within the framework of their typological classification and counterparts. Layer IV of the mound was destroyed by fire -as is the case for all other culture levels- and all of the data recovered regarding the level in question, which was excavated horizontally over an extensive area, and found within their contexts, in-situ. This offers an excellent and convenient data source for evaluating the metal items and production materials. The majority of the weapons were found stowed under the floor or the hearth, within the walls. Among these weapon and tool groups, a dagger was found together with a mace head, the like of which has not yet been found in Anatolia. A significant portion of the daggers were uncovered in the structures located at the centre of the mound, around the waist areas of the skeletons belonging to both male and female individuals who possibly failed to escape a fire caused by a hostile invasion. These circumstances may explain the need for personal defence and of the (unusual) finding of citizens armed alike, irrespective of gender.

Seyitömer Mound Layer IV weapons consist of daggers, spearheads, flat and lugged axes, pike heads, arrowheads, prongs/pitchforks, and spear wedges. The weapon and tool typology reflect influences within Central Anatolia and Northern Syria/Palestine-Mesopotamia, in addition to the types local to the settlement/original. The evidence points to mutual interaction and influence through information exchange between mining workshops. The tools were produced locally, as proved by the locally discovered ingots, pots, blowpipes, bellows, fanners, and clinkers, along with the many moulds intended for the production of weapons and tools. The settlement at Seyitömer Mound maintained its importance within the mining industry and metals trade since the 3rd millennium BC, due to its strategic location on the transportation routes between the Aegean and the inner regions of Anatolia, and to its proximity to the necessary mineral deposits. The Seyitömer Mound level IV metal weapons inventory, represents a significant portion of the Inner Western Anatolia weapons repertoire, and offers highly valuable and important data regarding the contemporary weapon types and production technologies.

Keywords: Seyitömer Mound, Hittite, metal, weapon, dagger, pike heads, arrowheads.

Giriş

Seyitömer Höyük, Kütahya il merkezinin 25 km kuzeybatısında, eski Seyitömer kasabası sınırları içinde, Seyitömer kömür havzasında bulunmaktadır (fig. 1). Höyüğün içerisinde bulunduğu İç Batı Anadolu bölgesi Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerine ulaşan doğal ve tarihi yolların birleştiği bir geçiş noktası konumundadır¹. Bölgede Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilen bakır, kurşun, çinko, gümüş gibi yatakların yanı sıra tarihöncesi dönemlerde kullanıldığı bilinen maden galerileri de bulunmaktadır². Yerleşimin maden yataklarına yakınlığı ve stratejik konumu sayesinde, MÖ 3. binyıldan itibaren yakın ve uzak bölgelerarası ticarete ve metal üretiminde önemli bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır³. Seyitömer Höyük'te 1989 yılında başlatılan kurtarma kazıları aralıklarla, halen sürdürülmektedir. Höyüğün kültürel sürecinin Erken Tunç Çağı ile başladığı ve Roma Dönemi'ne kadar uzandığı tespit edilmiştir⁴.

Figür 1: Seyitömer Höyük ve metinde adı geçen bazı merkezler (Çağrı Sarıkaya tarafından düzenlenmiştir)

Geç Koloni ve Eski Hitit Çağı'nı temsil eden IV. tabaka⁵ yerleşimi yangınlarla⁶ sona eren ve birbirinin enkazı üzerine inşa edilen, erkenden geçe doğru C, B ve A olmak üzere üç mimari evre ile temsil edilmektedir. Erken evreden itibaren yerleşim, güçlü bir savunma sistemine sahiptir. Kazamat ve/veya sandık duvar sisteminde örülmüş sur,

¹ Dönmez 1974, 46-47; Dönmez 1982, 3-10.

² MTA 2010; Kaptan 1982.

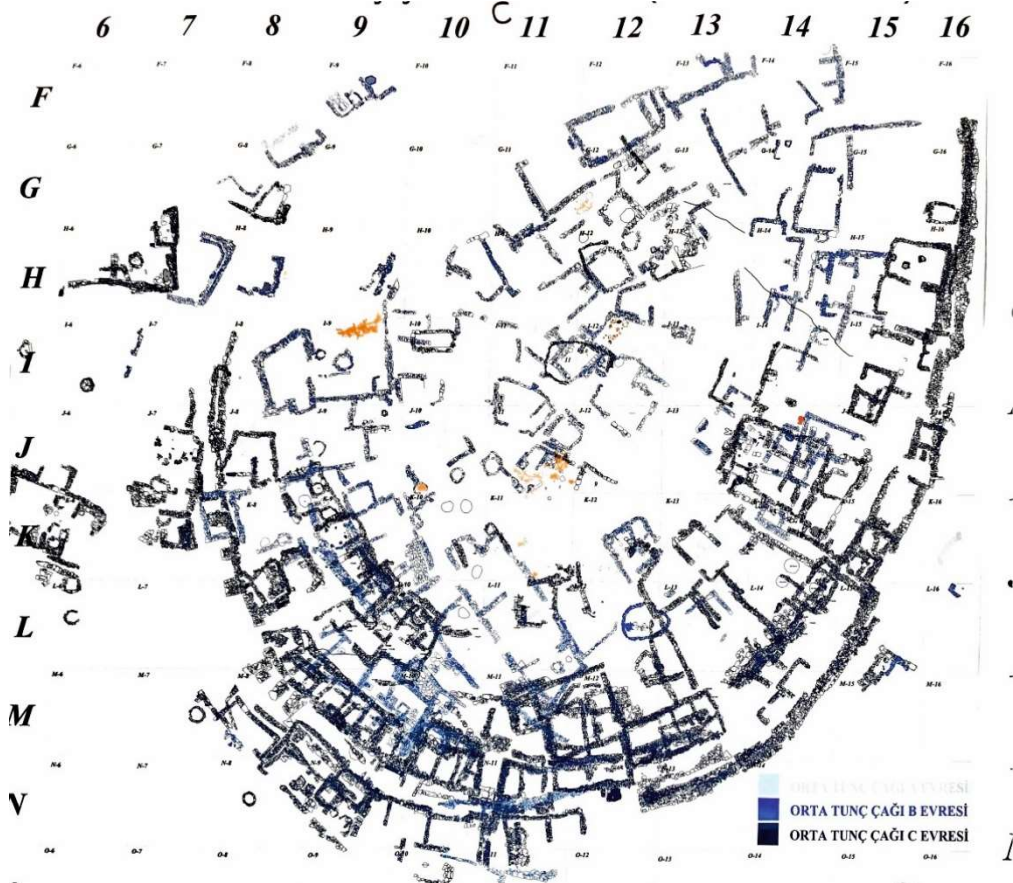
³ Bilgen *et al.* 2021; Başkurt-Usta 2023; Başkurt-Usta 2024.

⁴ Bilgen 2011; Bilgen 2013; Bilgen 2015.

⁵ Detaylı bilgi için bk. Başkurt-Usta 2023, 188-189.

⁶ Hafiri tarafından bu yangınlara bir depremin neden olduğu ifade edilmektedir. Yangınların nedenine dair kesin bir veri bulunmamakla birlikte, bu dönem Seyitömer sakinlerinin savunma ihtiyacı duydukları açıktır. Güçlü bir savunma sistemi ile çevrili yerleşimde yoğun bir silahlanma çabası olduğu görülmektedir. Seyitömer Höyüğün bulunduğu stratejik konum ve sahip olduğu zenginlik (metal buluntular vb.) düşünüldüğünde, bir saldırı (?) sonucu bu yıkımın gerçekleşmiş olması da kuvvetle muhtemeldir.

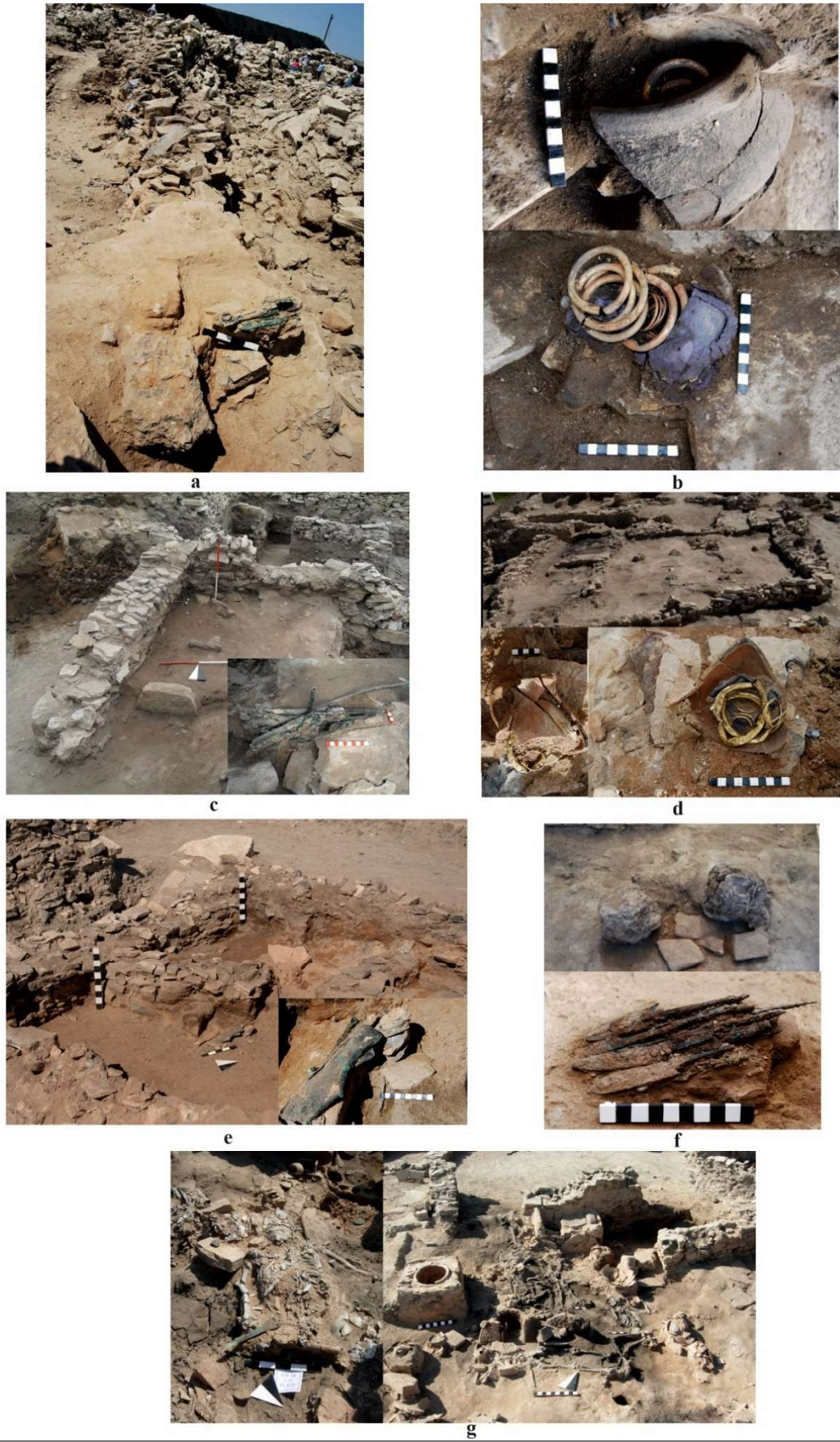
kuleler/bastiyonlar ve yığma toprak set ile desteklenmiştir⁷. Organizasyon gerektiren tüm bu savunma sistemi, planlanmış bir yerleşim karakteri sunmaktadır. Mimari ile birlikte ele geçen buluntulardan burada yaşayanların madencilik, dokumacılık, çömlekçilik gibi çeşitli üretim alanlarında uzmanlaştığı, ticaretin yanı sıra tarım ve hayvancılık ile de uğraştıkları anlaşılmaktadır. IV. tabakaya ait açık/tek parçalı alet ve silah kalıpları, potalar, üfleçler, külçeler, cürufklar ve körükler, bu dönemde yerleşimde ciddi bir metal üretiminin olduğunu göstermektedir. Altın, gümüş ve bronzdan yapılmış zengin metal eşyaların önemli bir kısmı C ve B yapı evrelerine aittir (fig. 2). Bunlar 3 numaralı teras/sur duvarında (fig. 3a) ve sura yakın 48 (fig. 3b), 64 (fig. 3c), 71 (fig. 3d), 74 (fig. 3e) ve 83 (fig. 3f) numaralı yapılarda ocak ve/veya taban altına, duvar içlerine saklanmış ya da çömlek, yonca ağızlı testi gibi kapların içine istiflenmiş şekilde toplu olarak ele geçmiştir. Hazine buluntusu niteliğinde ele geçenlere ek olarak, höyüğün merkezinde yer alan 19 (fig. 3g) ve 28 numaralı yapılarda yıkımdan kaçamayan kadın ve erkek bireylere ait iskeletlerin üzerinde ve çevresinde çeşitli metal eşyalar bulunmuştur. Yine yerleşim içi gömüler⁸ de metal buluntulara sayısal açıdan ciddi bir katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada söz konusu tabakaya ait hançerler, mızrak uçları, yassı ve kolcuklu baltalar, kargı uçları, ok uçları, çatal silahlar/yabalar ve mızrak pabuçlarından oluşan metal silahlar değerlendirilerek, tanıtılmaya çalışılmıştır (fig. 4).

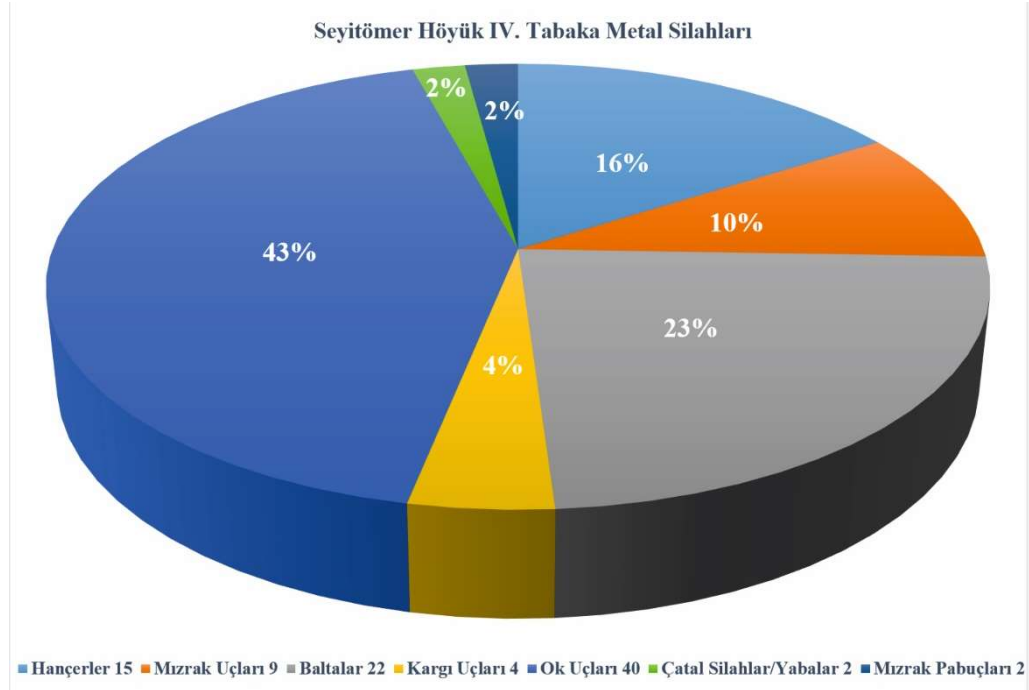
Figür 2: Seyitömer Höyük IV. Tabaka Yerleşim Planı (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Seyitömer Höyük Kazı Arşivi)

⁷ Savunma sistemi ile ilişkili olarak değerlendirilen bir diğer mimari unsur ise 22,80 m uzunluğunda korunan kısmı tespit edilmiş, surun hemen önünden başlayan ve yerleşimin içine doğru uzanan bir tünel (?) geçittir, bk. Bilgen 2011, 394, res. 54.

⁸ Seyitömer Höyük IV. tabakanın B ve C evrelerinde yerleşim içi gömüler de tespit edilmiştir. Mezarlar basit toprak mezar (*inhumasyon*), taş sanduka mezar ve küp mezar olmak üzere üç tiptedir. Tekli ya da çoklu (ikili ya da üçlü) gömü özelliği gösteren mezarlarda iskeletler genellikle *hocker* pozisyonundadır ve yanlarına ya da üzerlerine çeşitli hediyeler bırakılmıştır.

Figür 3a-g: Seyitömer Höyük IV. Tabaka yerleşimi, altın, gümüş ve bronzdan yapılmış metal eşyaların ele geçtiği yapılar (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Seyitömer Höyük Kazı Arşivi)

Figür 4: Seyitömer Höyük IV. Tabaka metal silahlarının formlarına göre dağılımı

Metal Silahlar

Hançerler

Seyitömer Höyük'te IV. tabakaya ait hançerlerin büyük bir kısmı yıkımdan kaçamayan kadın ve erkek⁹ bireylere ait iskeletlerin bel kısımlarında *in-situ* şekilde bulunmuştur (fig. 3g).

Tip 1 (fig. 5, kat. no. 1-2): Üç perçinli, kısa saplı ve üçgen zıhlı gövdeli, yuvarlatılmış düşük ve geniş omuzlu hançerlerdir. Kısa sapı geniş (Tip 1a) ve dar¹⁰ (Tip 1b) olmak üzere iki alt tipte sınıflandırılmıştır. Tip 1a ile benzer üç perçin delikli kısa-geniş saplı hançerler, omuz kısımlarında farklılıklar olmakla birlikte güneyde Soli'den¹¹ bilinmektedir. Tip 1b hançerinin benzerleri, Orta Anadolu'da Kültepe-Kaniş (III)¹² ve güneyde Gözlükule¹³ ile Soli'de¹⁴ bulunmuştur. Soli hançerleri zıhlı ve kısa üçgen gövdeleri ile Seyitömer hançerlerine en yakın benzerleri oluşturur. Tip 1 hançerlerine genel form olarak benzer Anadolu'dan bir diğer örnek İkiztepe'den¹⁵ bilinmektedir.

Tip 2 (fig. 5, kat. no. 3-4): Sap dili olmayan ve geniş omuz kısımlarında yer alan perçinlerle kabza kısmına bağlanan hançerlerdir. Sap kısmı gövdenin üst kısmının hafif dışbükey yükseltilerek, yuvarlatılmasıyla ya da hafif düzleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Gövdeleri uca doğru hafif içbükey şekilde incelerek sonlanmaktadır. Bu tipte değerlendirilen hançerlerden biri iki perçin delikli (Tip 2a)¹⁶, diğeri ise üç perçin deliklidir (Tip 2b)¹⁷.

⁹ Bilgen 2011, 193, 203.

¹⁰ Stronach 1957, 99-100, tip 5; Erkanal 1977, 28-29, tip 2; Gernez 2007a, 464-468, tip P 2.G.

¹¹ Bittel 1940, 185, taf. II S. 3440, 3433, taf. III S. 3434.

¹² Özgüç 1959, 57, res. 65.

¹³ Goldman 1956, 292, fig. 428. 103-104.

¹⁴ Bittel 1940, 185, taf. II-III, S. 3430, 3435, 3436.

¹⁵ Bilgi 1984, fig. 13.55.

¹⁶ Erkanal 1977, 31-32, tip 4.1; Gernez 2007a, 474-476, tip P 3. D; Philip 1989, 479-482, tip 34.

¹⁷ Erkanal 1977, 31-32, tip 4.2; Maxwell-Hyslop 1946, 24-25, tip 22; Philip 1989, 460-468, tip 30.

Tip 2'ye giren örnekler ile benzer sap dili olmayan iki perçinli hançerlere Orta Anadolu'da Acemhöyük¹⁸, Kültepe-Kaniş¹⁹, Alişar²⁰, Boğazköy²¹ ve Kaman-Kalehöyük²² yerleşimlerinde rastlanmaktadır. Üç perçinli olanlar ise Alişar²³ ve güneyde Gözlükule'den²⁴ bilinmektedir. Anadolu dışında Mısır²⁵, Kıbrıs²⁶, Girit²⁷, Kiklad Adaları'nda²⁸ bulunan bu tip hançerler özellikle MÖ 2. binyıl itibariyle Levant bölgesinde görülmektedir²⁹.

Tip 3 (fig. 5, kat. no. 5)³⁰: Bu grupta değerlendirilen hançer uzun, üçgen zıhlı gövdelidir ve sapı üçgen şeklinde kısadır. Gövdenin üst kısmında iki, gövde üzerinde sivriltilerek oluşturulmuş içbükey kenarlı sapta bir olmak üzere üç perçin deliklidir. Omuz kısmında kenarlar ters şekilde dövülüp, yassılaştırılarak -iki yüzeyde tek olacak şekilde- kıvrılmıştır.

Kısa üçgen saplı, üç perçinli hançerler Ballıçeşme Höyük Mezarlığı³¹, Acemhöyük³², Kültepe-Kaniş³³, Alişar³⁴ ile güneyde Gözlükule'de³⁵ ele geçmiştir. Kültepe-Kaniş'de bulunan bir hançerin üzeri dikey çizgilerle süslüdür³⁶. Ayrıca Isparta Müzesi'nde korunan hançerler de -perçin sayılarında farklılıklar olmakla birlikte- Seyitömer örneği ile benzer sap kısmına sahiptir³⁷. Gövde üzerinde yükseltiyle oluşturulmuş sap kısmı geniş ve düz şekilde sonlanan üç perçinli bir örnek Konya-Karahöyük'te³⁸ bulunmuştur. Söz konusu hançer kısa sapının omuzlarında yer alan çıkıntılar bakımından Seyitömer örneği ile yakınlık sergilemektedir.

MÖ 3. binyıl itibariyle Kuzey Suriye-Mezopotamya'da³⁹ görülmeye başlanan bu tip hançerlerin özellikle MÖ 3. binyıl sonu-2. binyıl başından itibaren Levant bölgesinde⁴⁰ yaygın şekilde kullanıldığı belirtilir⁴¹. Detaylarda farklılıklar olmakla birlikte üç perçinli, kısa üçgen dilli hançerler İran⁴², Kıbrıs ve Girit'i⁴³ içeren geniş bir alanda görülür⁴⁴. Seyitömer hançerinin, omuz kısımlarındaki çıkıntılar ve kısa üçgen sap bağlamında en yakın benzerine Ugarit'te⁴⁵ rastlanmaktadır.

¹⁸ Erkanal 1977, 31, taf. 11. 11.

¹⁹ Erkanal 1977, 31, taf. 11. 9-10.

²⁰ Schmidt 1932, 153, fig. 193. b1314.

²¹ Boehmer 1972, 45, taf. 4. 56; Erkanal 1977, 31, taf. 11. 12.

²² Omura 1996, 131, fig. 18. 5.

²³ Schmidt 1932, 155, fig. 194. b1361; von der Osten 1937, 253, fig. 287. d2480

²⁴ Goldman 1956, 292, fig. 428, 107.

²⁵ Philip 2006, 53, fig. 19.

²⁶ Catling 1964, 61, fig. 3. 11.

²⁷ Branigan 1967b, 211-212, fig. 1.1.

²⁸ Renfrew 1967, 11, pl. 7. VI, 9. 66.

²⁹ Philip 1989, 479-482; Shalev 2004, 5, pl. 1.8; Gernez 2007a, 475-476.

³⁰ Erkanal 1977, 30, tip 3.2; Maxwell-Hyslop 1946, 11-12, 25, tip 8 ve 23; Stronach 1957, 100-101, tip 6; Philip 1989, 460-468, tip 30; Gernez 2007a, 477-479, tip P 3.E.

³¹ Ünan ve Ünan 2019, 68, foto. 1.

³² Öztan 2005, 93, res. 5.

³³ Özgüç 1959, 59, res. 72; Kulakoğlu ve Kangal 2011, 287, no. 288.

³⁴ Schmidt 1932, 207-208, fig. 270. b3.

³⁵ Goldman 1956, 292, fig. 428, 108.

³⁶ Yıldırım 2011, 120, res. 11.

³⁷ Çetin 2015, 127-128, fig. 8-9.

³⁸ Güneri 2013, fig. 3.2.

³⁹ Maxwell-Hyslop 1946, pl. 1.8; Porter 1995, 8, fig. 6A. 382; Müller-Karpe 2004, taf. 91.1361,1367; Bianchi ve Franke 2011, 215-216, tip D. 1. B.

⁴⁰ Du Mesnil du Buisson 1935, 154, fig. 54. TT; Guy 1938, 164-165, fig. 171. 9-10, pl. 145. 5-6; Schaeffer 1948, 115-116, fig. 99. 11; Dunand 1954, 341, 10142; Gernez 2007a, ill. 98. b-c.

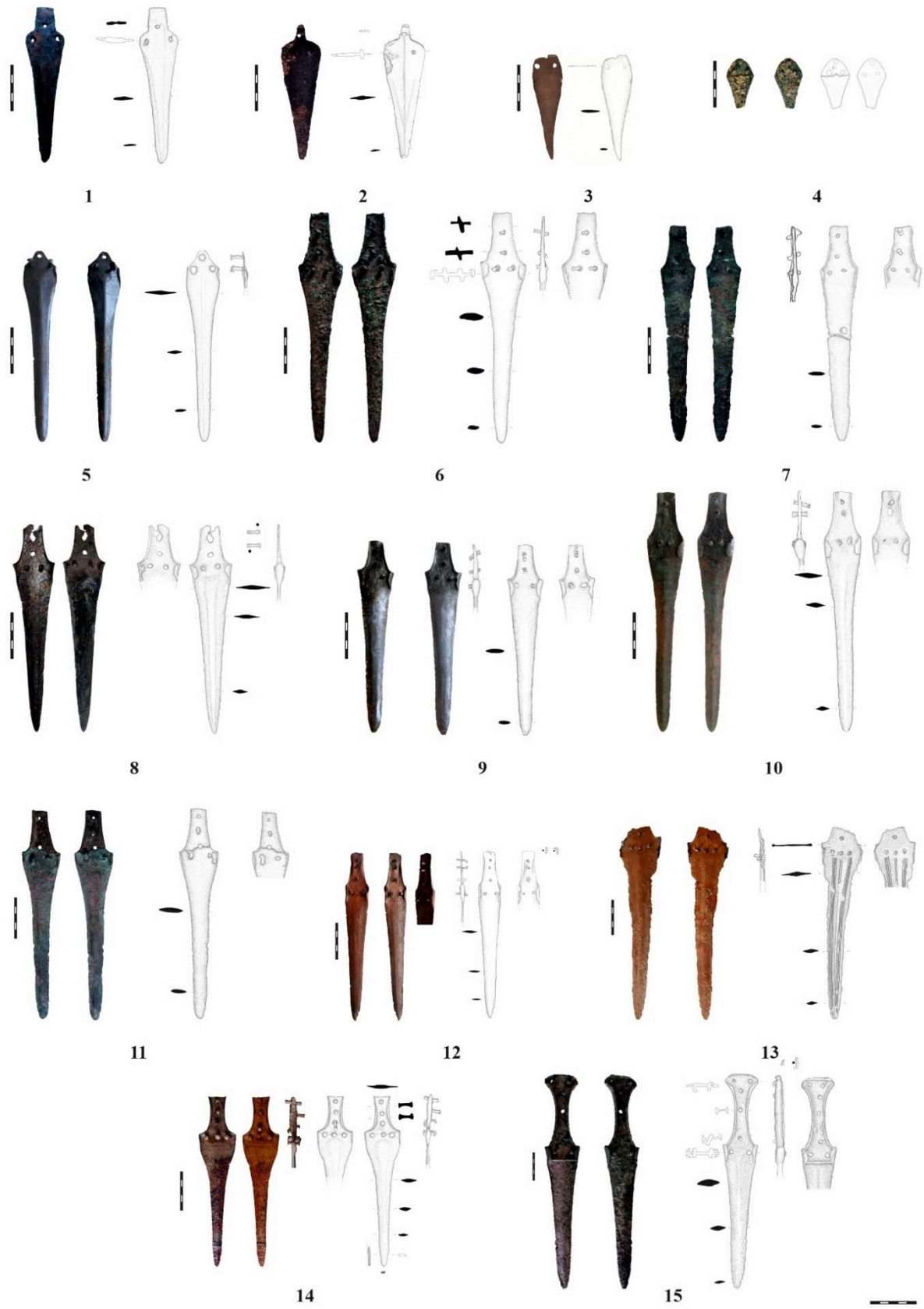
⁴¹ Gernez 2007a, 478; Gernez 2011, fig. 1.2.

⁴² Begemann *et al.* 2008, pl. 3. 7-9.

⁴³ Branigan 1967a, 118-119, ill. 2.1.

⁴⁴ Gernez 2007a, 478-479.

⁴⁵ Perçin sayısı, Seyitömer hançerinden farklıdır, bk. Schaeffer 1948, fig. 45. E.

Figür 5: Hançerler

Tip 4 (fig. 5, kat. no. 6-14)⁴⁶: Birden fazla perçin delikli dörtgen uzun saplı, omuz kenarları çıkıntılı hançerlerdir. Bazı örneklerde uzun sapın kenarları da hafifçe yükseltilmiştir. İnce uzun gövdeleri, zıhlıdır. Bu tipe giren dokuz hançerin perçin sayıları dört (Tip 4a), beş (Tip 4b) ve altı (Tip 4d) olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Tip 4d’de incelenen hançerin sap kısmında yer alan yarım kakma çerçeve belirgindir. Ayrı bir alt tip (Tip 4c) olarak incelenen sap kısmı kırık, -olasılıkla- altı perçinli bir diğer hançerin ise gövdesi üzerinde zıhın iki yanında uca kadar uzanan dikey çizgilerden ve zıh üzerinde kısa iki çizgiden oluşan süsleme yer almaktadır. Benzer şekilde bir süsleme Kültepe-Kaniş’de ele geçen farklı sap tipinde bir hançerde görülmektedir⁴⁷. Gövde üzerinde ince yivlere sahip hançerler Byblos’ta yaygındır⁴⁸.

Hançerler içerisinde bir örnek (kat. no. 8) -olasılıkla kınına ait- gövdesi üzerinde ve altında ahşap (?) kalıntıları ile birlikte açığa çıkarılmıştır (fig. 6c). Ayrıca bir diğer örnek (kat. no. 14) -Anadolu’da şu an için benzerine rastlanmayan şekilde- bu tip hançerler için karakteristik kabul edilen⁴⁹ küresel taş topuz başı ile birlikte bulunmuştur (fig. 6a). Bunun dışında yine aynı tabakada taş ve mermer çok sayıda topuz başı ele geçmiştir (fig. 6b).

Tip 4 içerisinde incelenen hançerler ile benzer olarak, omuz kısımları çıkıntılı hançerler Beycesultan⁵⁰, Konya-Karahöyük⁵¹, Boğazköy⁵², Alaca Höyük⁵³, Hüseyindede⁵⁴, Alışar⁵⁵ ve Yumuktepe⁵⁶ kazılarında bulunmuştur. Bu tip hançerler Kuzey Suriye-Filistin’de ise Alalah (VII)⁵⁷ ve Ugarit’ten⁵⁸ bilinmektedir. Hem omuz hem de sap kısımları hafif çıkıntılı bir hançer Anadolu’da Alaca Höyük’ten⁵⁹ ele geçmiştir. Anadolu dışında Ege’de Hagia Triada⁶⁰, güneyde Alalah⁶¹, Ugarit⁶², Tell Ajjul⁶³ ve Jericho’da⁶⁴ bulunmuştur. Geç Tunç Çağı’na ait Boğazköy⁶⁵, İzmir⁶⁶, Sarımeşe Tepe⁶⁷ kılıçları ile Pınarbaşı Buz Mağarası’nda bulunan ve Kastamonu Müzesi’nde korunan bir kılıç⁶⁸ ile Balıkesir çevresinden bulunan ve Selçuk Efes Müzesi’nde⁶⁹ korunan bir diğer kılıç da benzer şekilde omuz ve/veya sap kısımları çıkıntılı örnekler içerisinde değerlendirilmektedir. Söz konusu döneme ait Ege’de ise özellikle Mycenai’den örnekler bilinmektedir⁷⁰.

⁴⁶ Erkanal 1977, 36-37, tip 10-11; Maxwell-Hyslop 1946, 35, tip 31; Philip 1989, 121-124, tip 20-22; Sandars 1961, 22 vd., tip B.

⁴⁷ Yıldırım 2011, 120, res. 11.

⁴⁸ Müller 1987, 55 vd.

⁴⁹ Boehmer 1972, 221-222; Müller 1987, 65; Bamyacı ve Başaran-Mutlu 2021.

⁵⁰ Mellaart ve Murray 1995, pl. X. a, 134, fig. 8. 106; 5a1; Abay *et al.* 2020, 121, res. 3.

⁵¹ Güneri 2013, fig. 3.2,3.

⁵² Boehmer 1972, 44, taf. IV. 54, abb. 22b.

⁵³ Koşay ve Akok 1966, 77, lev. 133. Al. g. 72; Arık 1937, lev. 61. Al. 24; Erkanal 1977, 36, taf. 13. 29-30.

⁵⁴ Dardeniz *et al.* 2019, fig. 2.

⁵⁵ von der Osten 1937, 253, fig. 287. d2564; Boehmer 1972, 44, abb. 22. T.

⁵⁶ Garstang 1953, 211, 215, fig. 129, fig. 149. 22-23.

⁵⁷ Woolley 1955, 278-279, 283, pl. LXXII, Kn. 3, 38/282.

⁵⁸ Schaeffer 1936, 129, 133, 135, 141, fig. 17. F, 19A; Schaeffer 1948, 25-28; fig. 45E, G, fig. 49. 4.

⁵⁹ Erkanal 1977, 37, taf. 13. 34.

⁶⁰ Sandars, 1961, 22-23, pl. 18.1; Branigan 1968, 194, fig. 4. 25.

⁶¹ Woolley 1955, 278-279, 283, pl. LXXII, Kn. 4, 39/203; Sandars 1961, 23, pl. 18. 3.

⁶² Schaeffer 1936, 129-141, fig. 17T, 20, 22C.

⁶³ Petrie 1931, 8, pl. XVII. 33; Petrie 1934, pl. XXVIII. 294, 297, XXI. 215, XXV. 268.

⁶⁴ Kenyon 1965, 259, fig. 111. 5.

⁶⁵ Ünal *et al.* 1991; Taracha 2003.

⁶⁶ Sandars 1961, 27-28, pl. 19.7.

⁶⁷ Gençer 2006, 374-376, res. 3-4.

⁶⁸ Ünal 1999, 207-221.

⁶⁹ Yalçıklı 2006, 31, abb. 1.1, 2.1.

⁷⁰ Sandars 1961, 23, pl. 18. 5, 19.1.

Figür 6: a-) Topuz başı ile birlikte ele geçen hançer b-) Topuz başları c-) Üzerinde ahşap (?) kalıntıları ile birlikte ele geçen hançer (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Seyitömer Höyük Kazı Arşivi)

Tip 5 (fig. 5, kat. no. 15)⁷¹: Kabzasıyla birlikte tek parça dökümdür. Hafif dışbükey bir tepe ile sonlanan dikdörtgen uzun kabza içbükey kenarlıdır. Kabzanın kenar hatları boyunca -ters şekilde- dövülüp, yassılaştırılarak oluşturulmuş kakma çerçeve yer alır. Bu çerçeve gövdeden sapa geçişte, omuz kenarlarında daha belirgin tırnak şeklindedir. Bir yüzeyde, kesici kısım ile omuz kısmını ayıran noktada yatay çizgi şeklinde kabartma set vardır. Kabza üzerinde beş, gövdeden sapa geçişte iki olmak üzere yedi perçin deliklidir. Kabzanın orta kesiminde perçinlerin arasında boş kalan kısımda, kabzayı tamamlayan ahşap vb. gibi malzemelerin daha iyi sabitlenmesi için iki küçük tırnak şeklinde çıkıntı daha yer almaktadır.

Tip 5'te değerlendirilen çerçeveli kabzası ile birlikte tüm dökülmüş perçin delikli hançerin en yakın benzeri Anadolu'da Konya-Karahöyük'te⁷² bulunmuştur. Bu tip hançerlere Kuzey Suriye-Filistin'de Chagar Bazar⁷³, Ugarit⁷⁴ ve Tell Ajjul'da⁷⁵ rastlanmaktadır. Söz konusu tip ile benzer şekilde yekpare, kakma çerçeveli ve perçinsiz sapa sahip örnekler Alaca Höyük'te⁷⁶ ele geçmiştir. Ayrıca Ortaköy-Şapinuva⁷⁷, Pulur-Sakyol⁷⁸ ve Uluburun batığına⁷⁹ da kakma çerçeveli sapa sahip örnekler rastlanmıştır. Mezopotamya, Suriye-Filistin, İran ve Güney Kafkasya olmak üzere geniş bir coğrafyada benzer kabza sistemine sahip hançer örnekleri ile karşılaşilmektedir⁸⁰.

Kabzasıyla birlikte tek parça döküm olarak üretilen ve kabza kenarlarının "çerçeve-kakma yuvası -flanş-oyuk" olarak adlandırılan çıkıntılara sahip hançerlerin MÖ 2. binyılın ilk yarısında ortaya çıkan önemli bir teknolojik gelişimin ürünü olduğu düşünülmektedir⁸¹. Genellikle söz konusu çıkıntılar, gövdede omuz kenarlarında dövülüp yassılaştırılarak "tırnak-kanat" adı verilen karşılıklı daha belirgin birer çıkıntı halindedir. Bu teknolojik gelişimi yansıtan en erken örnekler Kuzey Suriye-Filistin bölgesinden bilinmektedir⁸².

Kabzayı sağlamlaştıran ve güçlü bir tutuş, kullanım sağlayan omuz ve/veya sap kenarları çıkıntılı hançerlerin kökeni ile ilgili farklı görüşler vardır⁸³. Genel olarak bu tipteki en erken örnekler Kuzey Suriye-Filistin bölgesi bu teknolojik gelişimin kökeni olarak kabul edilmektedir⁸⁴. Anadolu'da da söz konusu bölgeyle hemen hemen aynı zaman dilimine ait -Konya-Karahöyük ve Seyitömer- benzer özellikte hançerler bulunmaktadır. Ege'de ise en erken örnek Girit'ten bilinmektedir⁸⁵. Bu bağlamda Kuzey Suriye-Filistin, Anadolu ve Ege'yi kapsayan geniş bir alanda görülen bu özellikteki hançerlerin ilk üretimi ile neredeyse eş zamanlı şekilde kurulan ticari-kültürel ilişkiler sonucu hızlı bir şekilde yayıldığı ve yerel bir gelişim gösterdiği düşünülmektedir.

⁷¹ Erkanal 1977, 37, tip 11; Maxwell-Hyslop 1946, 35-37, tip 31-32.

⁷² Güneri 2013, fig. 3.1.

⁷³ Mallowan 1937, 99, 134-135, fig. 13.6.

⁷⁴ Schaeffer 1948, 414, fig. 45U.

⁷⁵ Petrie 1933, 8, 31. 3, pl. XVII, XVIII. 3-4.

⁷⁶ Koşay 1938, 32, 66, lev. LI AL/A.101; Erkanal 1977, 37, taf. 13. 35-36.

⁷⁷ Süel 1998, 45, 60, res. 22.

⁷⁸ Koşay ve Vary 1964, lev. XCVI. 1-3.

⁷⁹ Yalçın *et al.* 2006, 623, no. 166.

⁸⁰ Maxwell-Hyslop 1946, 36-38; Boehmer 1972, 42-44, abb. 22; Erkanal 1977, 38-39; Muscarella 1988, 54-55; Schaeffer 1948, fig. 312.31, 265. 16, 242. 50, 217. 1, 141A, 44. 4-6.

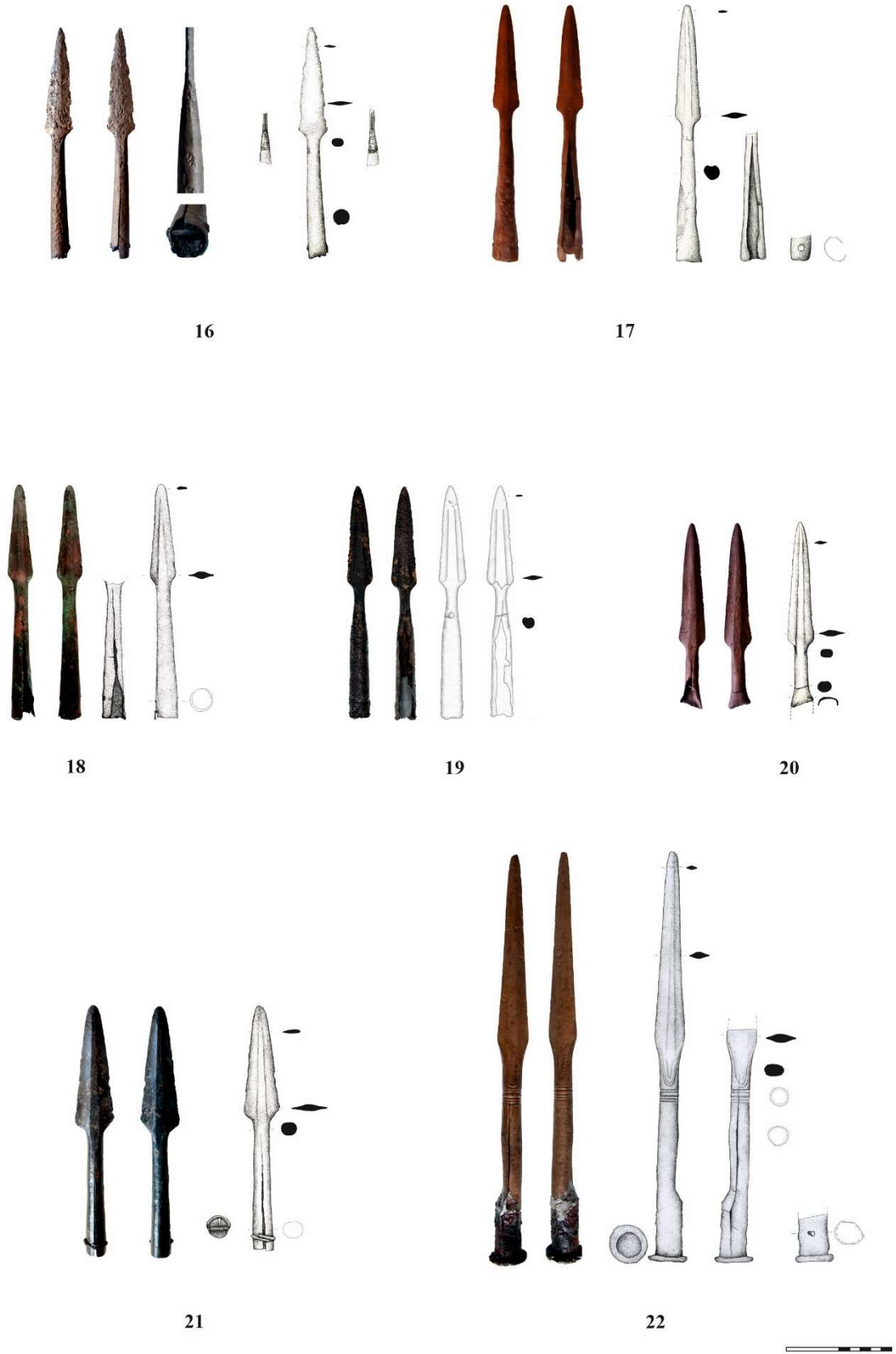
⁸¹ Maxwell-Hyslop 1946, 33.

⁸² Maxwell-Hyslop 1946, 36-38; Stronach 1957, 102; Erkanal 1977, 36-39; Philip 1989, 125-126; Müller 1987, 63-66.

⁸³ Taracha 2003.

⁸⁴ Erkanal 1977, 37-39; Erkanal 1979, 35; Müller 1987, 63-66.

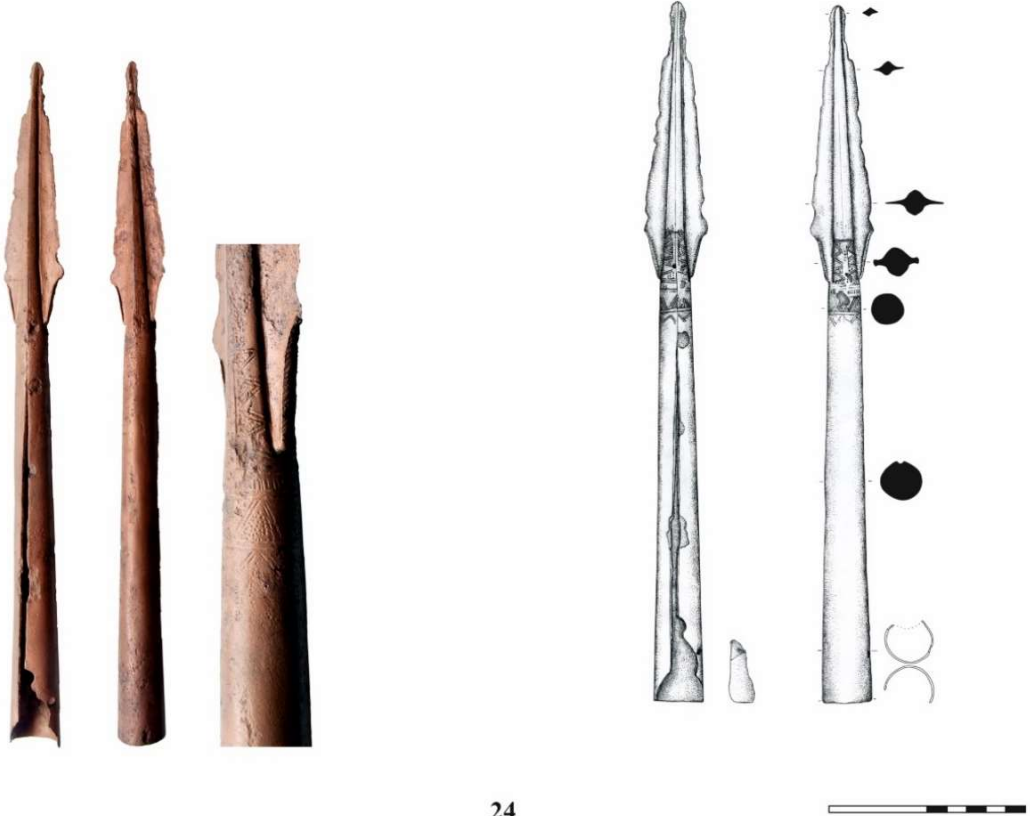
⁸⁵ Sandars 1961, 22-23.

Figür 7a: Mızrak uçları

23

24

Figür 7b: Mızrak uçları

Mızrak Uçları

Anadolu’da MÖ 2. binyılın başından itibaren kovanlı mızrak uçları görülmektedir⁸⁶. Seyitömer Höyük IV. tabaka mızrak uçlarının tamamı kovanlıdır. Kovan ilk kez MÖ 3. binyılda Mezopotamya ok uçlarından bilinmektedir⁸⁷. Bu yöntemin mızrak uçlarına uyarlanması kökeni olarak ise Zagroslar önerilmekte, buradan MÖ 2200 itibarıyla Basra Körfezi kıyıları, Mezopotamya ve Batı Levant’a hızlı bir şekilde yayıldığı ve MÖ 2000-1800 yıllarında söz konusu silah tipinin tüm Yakındoğu’da yaygın şekilde görüldüğü ifade edilmektedir⁸⁸. Kovanlı mızrak uçlarının işlevleri konusunda ise genellikle kısa ve hafif olanların uzak mesafe-fırlatma, uzun ve ağır olanların ise elde tutularak yakın mesafe-saplama şeklinde kullanıldığı belirtilmektedir⁸⁹.

Tip 1 (fig. 7a-b, kat. no. 16-24)⁹⁰: Kovanlı mızrak uçlarıdır. Bu örnekler hafif yuvarlatılmış ya da düz omuzlu, uzun üçgen yüzü, düz/geniş (Tip 1a) ya da silindirik (Tip 1b) zıhlıdır. Mızrak uçlarının uzunlukları 22-39 cm arasında değişmektedir. Çift parçalı kalıplarda üretilmiş olan mızrak uçlarının kovanları katlanarak/bükülerek oluşturulmuştur. Kovanların üst kısmında perçin delikleri yer alır. Perçinlemede kullanılan iki farklı yöntem (çivi ve tel) Seyitömer mızrak uçlarında görülebilmektedir. Bir mızrak ucunda perçin çivisi (kat. no. 16) korunmuştur, diğer bir örnekte (kat. no. 18) ise perçin deliklerinden geçirilen ince tel (tek yönde) kovanın üstüne doğru bükülmüştür. Bazı kovanların içerisinde sapa ait ahşap kalıntıları da korunmuştur (kat. no. 16). Ayrıca iki örnekte (kat. no. 22-23) kovan başı halka şeklinde kabartılmıştır. Kat. no. 23’te ince tel bir halkanın geçirildikten sonra kovan başının dışı doğru kabartıldığı görülmektedir.

Kovanlı mızrak uçlarından dördü çeşitli motifler ile süslenmiştir. İlk mızrak ucunda (kat. no. 16) kovanın üst kısmında, omuzların hemen altından başlayan alt alta çizilerek işlenmiş zikzak(?) motifi yer almaktadır. İkinci örnek (kat. no. 22) ise gövdeden kovana geçişte yatay kabartma çizgiler ve kabartma şeklindeki dört halka ile süslüdür. Bir diğer örneğin (kat. no. 23) hafifçe düzleştirilmiş iki omuzu ile kovandan gövdeye geçişte, çizilerek iç içe giren açılarla yapılmış bitkisel (ağaç?) motif bulunmaktadır. Gövde üzerinde yer alan ağaç motifinin dalları aşağıya, omuz kısımlarında yer alan ağacın dalları ise yukarıya doğru işlenmiştir. Bu motiflerin altında iki sıra çizgi halka arasında zikzak ve iç içe giren açılardan oluşan bezeme yer almaktadır. Bezemeli son mızrak ucunun da (kat. no. 24) düzleştirilmiş omuz kısımlarında iç içe giren açı motifleri yer almaktadır. Gövdeden kovana geçişte -omuz başlangıcına kadar-dikey olarak ayrılmış iki alanda içi noktalarla doldurulmuş zikzak motifi vardır. Bunun altında, iki sıra çizgi halka ile sınırlandırılmış alanda kısa kesik çizgilerden oluşan süsleme yer alır. Bu süslemenin altında da yine içi noktalarla dolu zikzak motifi vardır. En alt sırada da iki sıra zikzak motifi yer almaktadır.

Tip 1 mızrak uçlarının en yakın benzerleri Kültepe-Kaniş⁹¹, Alishar⁹² ve Alaca Höyük⁹³ yerleşimlerinde ele geçmiştir. Alaca Höyük örneklerinden birinde gövde ile kovanın birleştiği kısımda yatay yivlerle oluşturulmuş süsleme görülmektedir. Benzer tipte ancak üçgen yüzleri zıhsız mızrak uçları ise Kültepe-Kaniş IV. katından⁹⁴ itibaren bilinmektedir ve Beycesultan

⁸⁶ Erkanal 1977, 43-46.

⁸⁷ Müller-Karpe 2004, 68, taf. 105. 1592.

⁸⁸ Gernez 2007b, 126-127.

⁸⁹ Potts 1998, 183; Gernez 2007b, 125.

⁹⁰ Erkanal 1977, tip 3; Gernez 2007a, 354-355, tip L 5. B. A.

⁹¹ Özgüç 1959, 57-58, res. 66, lev. XLIII. 1; Erkanal 1977, 44, taf. 15. 15, 16. 19.

⁹² von der Osten 1937, fig. 291. d2447.

⁹³ Koşay ve Akok 1966, 77, lev. 47. i. 221, h. 191.

⁹⁴ Özgüç 1959, 57-58, lev. L. 4; Özgüç 1950, şek. 373, 366; Erkanal 1977, 44, taf. 15. 16, taf. 16. 17-18.

(II)⁹⁵, Kaman-Kalehöyük⁹⁶, Bitik⁹⁷, Yumuktepe⁹⁸, Pulur-Sakyol'da⁹⁹ da bulunmuştur. Ayrıca Tip 1b içerisinde incelenen iki örnek ile benzer şekilde yüksek silindirik zıhlı örnekler Kültepe-Kaniş (IV-Ib) mezarlarında bulunmuştur¹⁰⁰. Bu örneklerden birinin üçgen yüzü dikey paralel çizgilerle süslenmiştir¹⁰¹. Seyitömer mızrak uçları uzunlukları, kaliteli ve ince işçilikleri ile bu örneklerden farklılık sergiler. Ayrıca Tip 1 içerisinde incelenen örneklerle benzer değerlendirilebilecek mızrak uçlarına Kuzey Suriye-Filistin coğrafyasında Chagar Bazar¹⁰², Ugarit¹⁰³, Ebla¹⁰⁴, Byblos¹⁰⁵, Megiddo¹⁰⁶, Tell Arqa¹⁰⁷ ve Hama'da¹⁰⁸ rastlanmaktadır. Ege'de de daha geç tarihli olarak benzer sayılabilecek mızrak uçları ele geçmiştir¹⁰⁹.

Baltalar

Yassı Baltalar

Yassı baltalar Anadolu'da MÖ 2. binyılda az sayıda örnek ile temsil edilmektedir. Seyitömer'de de bu döneme ait tek bir balta ele geçmiştir. IV. tabakaya ait tek parçalı kalıplarda, bu balta tipine ait negatifler de görülmektedir. Seyitömer'de bulunan yassı baltanın (fig. 8, kat. no. 25) üst kısmı yuvarlatılmış, dikdörtgen kesitli uzun gövdesi ise ağza doğru hafifçe genişlemektedir. Bu tipte baltalar Seyitömer Höyük'te ETÇ III dönemi, V. tabakanın B evresinden itibaren bilinmektedir. MÖ 2. binyıla ait benzer tipteki örnekler ise Ortaköy-Şapinuva¹¹⁰, Alaca Höyük¹¹¹, Alişar¹¹² ve Gözlükule'de¹¹³ bulunmuştur.

Kolcuklu Baltalar

Saptan gövdeye geçişte yer alan kolcuk adı verilen küçük çıkıntılar nedeniyle "kolcuklu baltalar" olarak tanımlanır ve bu tipin yassı baltalardan geliştirildiği düşünülmektedir¹¹⁴. Yassı baltalar gibi kullanım şekline göre silah ve/veya alet olarak kabul edilir¹¹⁵. Alet olarak, özellikle ahşap işlemeciliğinde -sap ile bağlantısına göre- keski/keser olarak kullanıldığı önerilmektedir¹¹⁶. Seyitömer Höyük'te yirmi bir adet bronz kolcuklu balta ele geçmiştir. Bu baltaların üretimine yönelik çok sayıda kalıp, aynı tabakada bulunmuştur.

Tip 1 (fig. 8, kat. no. 26-39)¹¹⁷: Bu tipteki on dört balta, belirgin çıkıntı şeklinde işlenmiş sivri kolcuklara sahiptir. Kolcuklardan itibaren, içbükey hatla daralan gövde dışbükey bir

⁹⁵ Mellaart ve Murray 1995, 89-90, fig. 21. 9; ayrıca 5. tabaka için bk. Dedeoğlu ve Abay 2014, 9, fig. 32.

⁹⁶ Omura 1996, 131, fig. 18.3.

⁹⁷ Erkanal 1977, 44, taf. 16. 23.

⁹⁸ Garstang 1953, 250, fig. 158. 3.

⁹⁹ Koşay ve Vary 1964, lev. XCIX. P. 237.

¹⁰⁰ İki örneğin omuz kısımları farklıdır, bk. Erkanal 1977, 43, taf. 14. 6 -7; taf. 14.8, 15.9-12.

¹⁰¹ Erkanal 1977, taf.15.12.

¹⁰² Mallowan 1937, 134-135, fig. 13. 10-12.

¹⁰³ Schaeffer 1948, fig. 56. 8-9, fig. 45 A-B.

¹⁰⁴ Matthiae 1985, pl. 83.

¹⁰⁵ El Morr ve Pernot 2009.

¹⁰⁶ Schaeffer 1948, 172-173, fig. 137. 170-1; fig. 141 D-E; fig. 143, 145.

¹⁰⁷ Thalmann 2006, 35; fig. 8; El Morr ve Mödinger 2014, fig. 2. 26756.

¹⁰⁸ Fugmann 1958, pl. 10a; 138, abb. 165, 4E22r.

¹⁰⁹ Evans 1929, 37-39, fig. 27-28; Ersoy 1998, fig. 32.; Akyurt 1998, şek. 35c-g; Ayrıca bk. Avila 1983.

¹¹⁰ Süel 2017, fig. 8.

¹¹¹ Koşay ve Akok 1966, 77, lev. 47. Al. i. 222.

¹¹² von der Osten 1937, 262, fig. 287. e. 1474.

¹¹³ Goldman 1956, 290, fig. 426. 66.

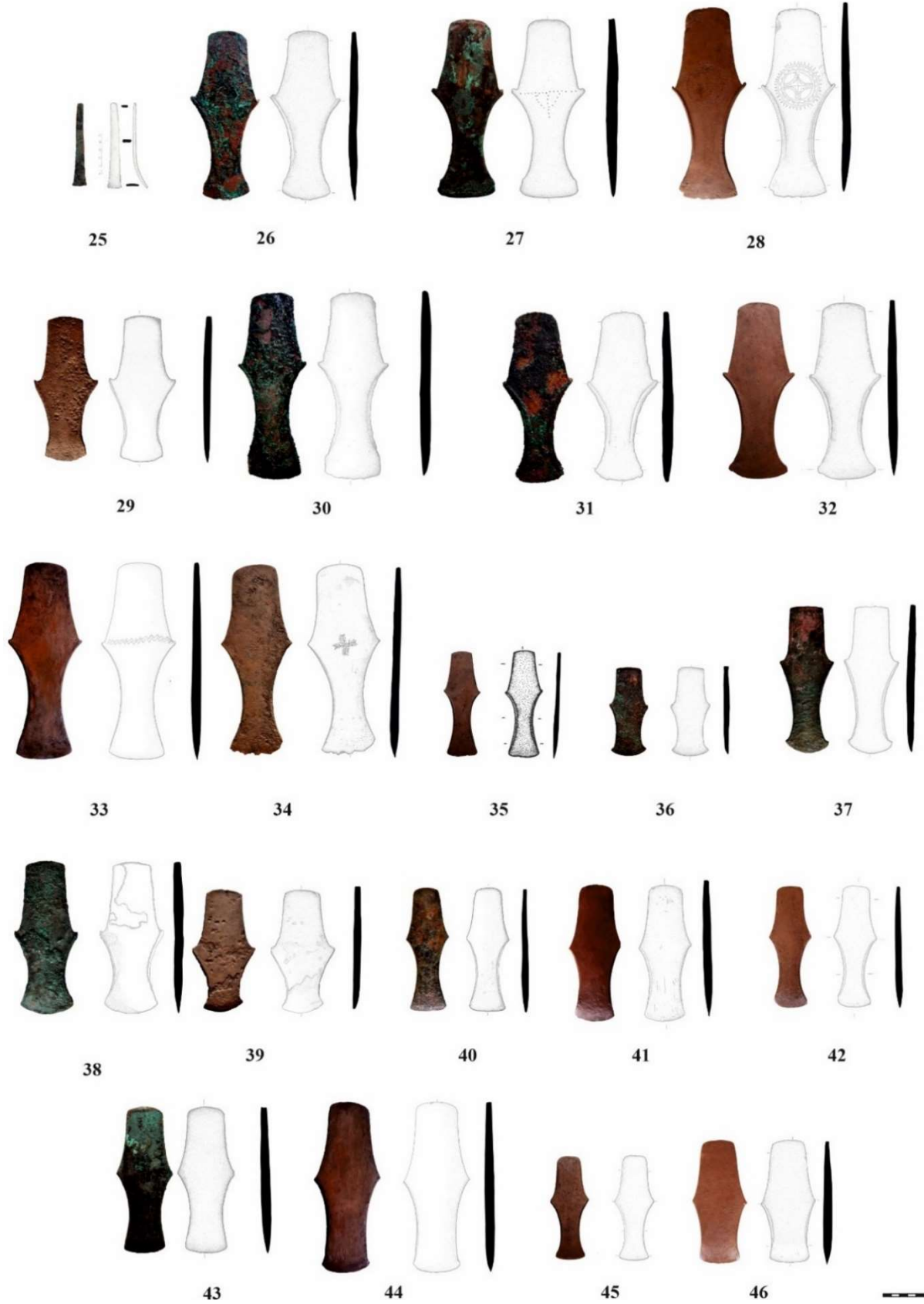
¹¹⁴ Przeworski 1935, 115; Erkanal 1977, 3; Esin 1969, 56.

¹¹⁵ Erkanal 1977, 8; Maxwell-Hyslop 1953, 71; Muscarella 1988, 412.

¹¹⁶ Deshayes 1960, 129; Erkanal 1977, 8; Müller-Karpe 1988, 203; Siegelová ve Tsumoto 2011, 289, 291.

¹¹⁷ Erkanal 1977, 3, tip 1; Przeworski 1935, 413, tip A; Maxwell-Hyslop 1953, 72, tip 1; Deshayes 1960, 118, C. 1. a-b; Gernez 2007a, 111, tip H. 1. B.

ağızla sonlanmaktadır. Gövde kenarları genellikle çıkıntılı/kabartılı şekildedir. Sapa giren kısımların köşeleri ise hafif yuvarlatılmış ya da keskindir.

Figür 8: Baltalar

Beş baltanın kolcukları arasında (kat. no. 27-28, 31, 33-34) çeşitli bezemeler vardır. İlk örnekte (kat. no. 27) yatay on beş, dikey yedi nokta ve bu noktalarla kenarlarda -yarım daire şeklinde- birleşen nokta grubundan oluşan çatal(?) benzeri bir motif yer alır. İkinci baltanın kolcukları arasında (kat. no. 28) iç içe iki daire, dairenin ortasında ise + şeklinde bir motif yer alır. Merkezinde nokta bulunan + şeklinin uçları içbükey -yarım daire- şeklinde çizgi ve nokta sırası ile birleştirilmiştir. İki daire arasında kalan alanda orta kısımlarında noktalı olan dalgalı çizgi motifi vardır. Dıştaki dairenin etrafında ise üst kısmı noktalarla süslü zikzak motifi yer almaktadır. Benzer bir bezeme, yüzeyi yoğun korozyonlu olan üçüncü baltada (kat. no. 31) da görülmektedir. Kolcukların arasında ortada bir daire içerisinde yer alan + şeklinde motif ve dairenin etrafında iç içe açılarla oluşturulmuş süsleme görülür. Benzer sayılabilecek süslemelere, Konya-Karahöyük I. katta bulunmuş balta¹¹⁸ ile Kayseri Müzesi'nde korunan ve Yozgat-Boğazlıyan yakınlarında yer alan Müftüler köyü kökenli¹¹⁹ balta üzerinde rastlanmaktadır. S. Alp, Karahöyük baltası üzerinde işlenmiş motifi güneş hiyeroglifinin arkaik bir formuna sahip damga mühür tasviri olarak değerlendirmiş¹²⁰, benzer şekilde Müftüler köyü baltası üzerinde yer alan motif de güneş olarak yorumlanmıştır¹²¹. Anadolu menşeli olan bir diğer baltanın -sap kısmı farklı- kolcukları arasında iç içe iki daire ortasında haç olarak tanımlanan + şeklinde bezeme yer alır, söz konusu süslemede yine Bossert tarafından hiyeroglif olarak yorumlanmıştır¹²².

Dördüncü örnekte ise (kat. no. 33) kolcukları arasında iki sıra zikzak çizgiden oluşan bezeme vardır. Zikzak çizgili süslemeye sahip bir balta Acemhöyük'te bulunmuştur¹²³. Ayrıca Stockholm¹²⁴ ve Louvre¹²⁵ müzelerinde korunan, Kayseri/Kültepe ve Anadolu menşeli olduğu belirtilen baltalarda da benzer bezemeye rastlanmaktadır. Son örnekte (kat. no. 34) ise yine çizilerek yapılmış iç içe giren açılardan oluşan dört bitkisel/ağaç(?) motifinin birleştirilmesi ile oluşturulmuş bezeme yer almaktadır. Benzer ağaç(?) motifi, Acemhöyük baltasında iki zikzak çizgi arasında da görülmektedir¹²⁶.

Bezemeli örnekler dışında Tip 1 altında incelenen baltaların benzerleri Kültepe-Kaniş (Ib)'den¹²⁷ bilinmektedir. Orta Tunç Çağı'na tarihli bir diğer örnek ise Gözlükule'de¹²⁸ bulunmuştur. Kültepe kökenli olduğu önerilen Kayseri Müzesi'nde korunan bir balta¹²⁹ ile Louvre¹³⁰ ve Stockholm müzelerinde korunan yine Kültepe menşeli olduğu düşünülen üç balta¹³¹, benzer tiptedir. Benzer baltalar Boğazköy¹³², Ortaköy-Şapinuva¹³³, Alaca Höyük¹³⁴, Alishar¹³⁵, Pirot Höyük¹³⁶, Korucutepe¹³⁷ ve Yumuktepe'de¹³⁸ bulunmuştur. Ayrıca Afyon¹³⁹,

¹¹⁸ Alp 1972, 202-203, 249, şek. 151, 758.

¹¹⁹ Erkanal 1977, 3, taf. 1.7.

¹²⁰ Alp 1972, 203.

¹²¹ Bossert 1959, 76-77, abb. 5.

¹²² Bossert 1942, 63, nr. 671.

¹²³ Özgüç 1966, 7, lev. 21.2; Erkanal 1977, taf. 1.8.

¹²⁴ Prezworski 1935, 409, 413, taf. XLIX. a, L. a; Erkanal 1977, taf. 1. 6, 10.

¹²⁵ Maxwell-Hyslop 1953, 80, fig. 4.10; Erkanal 1977, taf. 3. 32.

¹²⁶ Özgüç 1966, 7, lev. 21.2; Erkanal 1977, taf. 11.8.

¹²⁷ Özgüç ve Özgüç 1953, 67-68, res. 572; Özgüç 1955, 74, res. 20; Erkanal 1977, taf. 1.1.

¹²⁸ Goldman 1956, 282, 289, pl. 424. 19.

¹²⁹ Özgüç ve Özgüç 1953, 68, res. 512; Erkanal 1977, taf. 1.2.

¹³⁰ Prezworski 1935, 409, abb. 1b; Maxwell-Hyslop 1953, 84, fig. 4. 16.

¹³¹ Prezworski 1935, 409, taf. XLIX. b, c; Erkanal 1977, 2. 12-13.

¹³² Boehmer 1972, 38, taf. II. 26, taf. II. 27; Boehmer 1979, 2, taf. I. 2487, 2487A; Seeher 2007, 37, res. 3.

¹³³ Süel 2017, 67, fig. 8.

¹³⁴ Koşay ve Akok 1966, 27, lev. 47. Al. I. 60.

¹³⁵ von der Osten 1937, 253, fig. 286. c1741.

¹³⁶ Karaca 1985, 39, 47, res. 5.

¹³⁷ Ertem 1988, 27-28, lev. 47, kat. no. 73.

¹³⁸ Garstang 1953, 211, fig. 129, pl. XXIX. b.

¹³⁹ Fidan *et al.* 2017, fig. 2.5.

Isparta¹⁴⁰, Sadberk Hanım¹⁴¹, Bolu¹⁴², Sivas¹⁴³ ve Samsun¹⁴⁴ müzelerinde korunan baltalar ile Samsun Alaçam-Pelit Bükü köyünde ve Eskişehir İnönü çevresinden bulunan baltalar¹⁴⁵ da bu gruba dahil edilebilir.

Tip 2 (fig. 8, kat. no. 40-46)¹⁴⁶: Bu tipteki yedi baltanın hafif çıkıntı şeklinde olan üçgen kolcukları küttür. Kolcuklardan itibaren gövde düz ya da hafif içbükey şekilde devam etmekte, ağızda düz ya da hafif dışbükey olarak sonlanmaktadır.

Bu tipteki baltalar Beycesultan kazılarında bilinmektedir¹⁴⁷. MÖ 2. binyıla ait diğer örnekler ise Alişar¹⁴⁸, Alaca Höyük¹⁴⁹ ve Gözlükule'de¹⁵⁰ bulunmuştur. Ayrıca Anadolu kökenli olarak Stockholm¹⁵¹ ve Berlin¹⁵² müzeleri ile Afyon¹⁵³ ve Isparta¹⁵⁴ müzelerinde de söz konusu tipte baltalar korunmaktadır. Bitik¹⁵⁵ ve Bolu'dan¹⁵⁶ geldiği belirtilen iki balta da bu gruba dahil edilebilir. Bolu baltasının kolcukları arasında zikzak motifi bulunmaktadır. Bu tipte, delikli örnekler ise Dündartepe¹⁵⁷ ve İkiztepe'de¹⁵⁸ ele geçmiştir.

Kargı Uçları

Genellikle mızrak uçları başlığı altında değerlendirilen kargı uçlarının saplama işlevi ile birlikte daha çok fırlatılarak uzak mesafe saldırılarında kullanıldığı önerilir¹⁵⁹. Seyitömer Höyük'te bulunan dört kovanlı kargı ucu üç tipe ayrılmaktadır.

Tip 1 (fig. 9, kat. no. 47-48)¹⁶⁰: Sivri uçlu, dörtgen kesitli gövdelidir. Gövde boyuna neredeyse eşit kovanlıdır. İki örneğin uzunlukları 20-27 cm arasında değişmektedir. Döküm sonrası bükülerek/katlanarak yapılmış kovan kısımları yuvarlak kesitlidir. Kovanların üst kısmında karşılıklı iki perçin deliği yer alır. Bir örnekte (kat. no. 47), mızrak uçları ile benzer şekilde ahşap sapı sabitlemek için kullanılan, perçin deliklerinden geçirilen ince tel (tek yönde) kovanın üstüne doğru bükülmüş şekildedir.

Tip 2 (kat. no. 49): Dörtgen kesitli, sivri-ince uçlu, uzun gövdeli ve kısa kovanlıdır. Katlanarak yapılmış kısa kovanın üst kısmında iki perçin deliği bulunmaktadır. Anadolu'da bulunmuş en uzun örneklerden birini temsil eden kargı ucunun uzunluğu 56,6 cm'dir.

Tip 3 (kat. no. 50)¹⁶¹: Dörtgen kesitli, sivri uçlu gövdesi kanca şeklinde kıvrıktır. Katlanarak yapılan kovanın üst kısmında tek perçin delikliği yer almaktadır.

¹⁴⁰ Çetin 2015, 115-116, fig. 2-3.

¹⁴¹ Anlağan ve Bilgi 1989, 60, no. 28.

¹⁴² Yıldırım 2001, 135, fig. 6, pl. 2b.

¹⁴³ Ökse ve Toy 1992, 136-137, res. 2-5, çiz. 2-5.

¹⁴⁴ Bilgi 2001, 24, tab. 7.70; 8.83.

¹⁴⁵ Müller-Karpe 1988, 210, res. 1.6.

¹⁴⁶ Przeworski 1935, 412, fig. 2, tip B; Deshayes 1960, 54, tip B.1; Maxwell-Hyslop 1953, 72, tip 2; Erkanal 1977, 7, tip 5.

¹⁴⁷ Mellaart ve Murray 1995, 129, fig. O. 2. 17; 130, fig. O. 4. 35; 131, fig. O. 4. 46, 135, fig. 10. 112.

¹⁴⁸ von der Osten 1937, 253, fig. 286. c1648.

¹⁴⁹ Koşay ve Akok 1966, 76, lev. 47. Al. e109; Erkanal 1977, 7, taf. 4. 44.

¹⁵⁰ Goldman 1956, 282, 289, pl. 424. 21.

¹⁵¹ Przeworski 1935, 409, taf. XLIX. d, Erkanal 1977, taf. 4. 46.

¹⁵² Erkanal 1977, 7, taf. 4. 41.

¹⁵³ Fidan *et al.* 2017, 57, fig. 2. 3-4.

¹⁵⁴ Çetin 2015, 115-116, fig. 4.

¹⁵⁵ Erkanal 1977, 7, taf. 4. 40.

¹⁵⁶ Maxwell-Hyslop 1953, 81, fig. 4. 4; Erkanal 1977, 7, taf. 4. 49.

¹⁵⁷ Kökten *et al.* 1945, 389, lev. LXXI. 1.

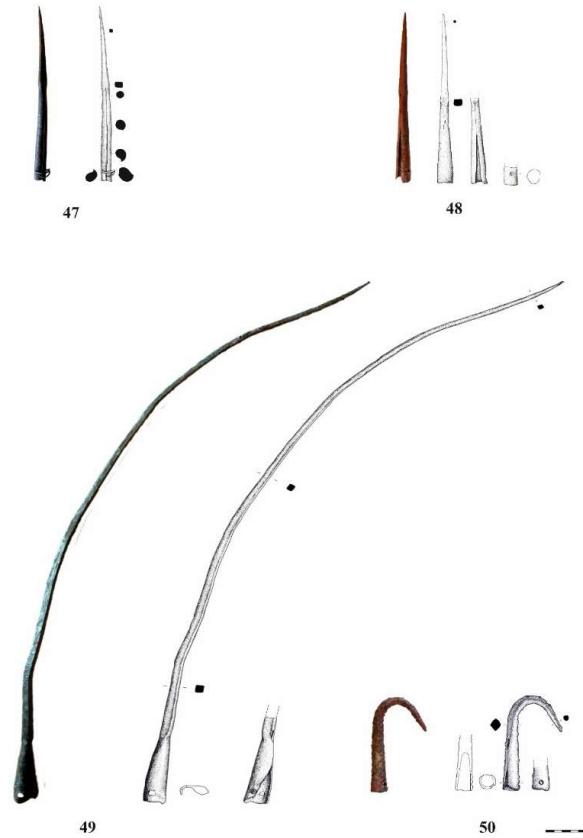
¹⁵⁸ Bilgi 1984, 47, fig. 14. 70.

¹⁵⁹ Gernez 2007a, 294.

¹⁶⁰ Gernez 2007a, 293-294, tip L 1. F. b.

¹⁶¹ Gernez 2007a, 294, L. 1. F. c.

Tip 1 kargı uçları Kusura¹⁶², Kaman-Kalehöyük (III)¹⁶³, Boğazköy (IVd-III)¹⁶⁴, Alaca Höyük (III)¹⁶⁵, Alishar (II)¹⁶⁶, Kültepe-Kaniş (Ia)¹⁶⁷, Gözlükule¹⁶⁸ ve Alalah (VI)¹⁶⁹ kazılarında ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen ve Sinop ile Tokat müzelerinde¹⁷⁰ korunan örnekler de bu tiptedir. Ayrıca Sinop Müzesi'nde bulunan örneklerden¹⁷¹ biri Tip 2 ile aynı özellikte olup gövde boyu oldukça uzun, kovanı kısadır. Anadolu dışından ise benzer sayılabilecek örnekler İran'ın doğusunda Tepe Hisar'da¹⁷² bulunmuştur. Tip 3 kargı uçları, Tip 1 örnekleri ile aynı şekilde üretilmiş olmakla birlikte gövdesinin kanca şeklinde kıvrılmasıyla söz konusu örneklerden ayrılmaktadır. Benzer olabilecek örnekler İran Susa'da ve Güney Kafkasya Kirovakan'da rastlanmaktadır¹⁷³. G. Gernez, bu iki örneğin mezarlarda diğer silah tipleri ile birlikte bulunduğunu belirterek, silah olarak işlevi net olmasa da formu ve buluntu durumu itibarıyla silah olarak değerlendirilmeleri gerektiğini ifade eder¹⁷⁴. Kullanım şekli ve amacı kesin olmasa da Seyitömer örneği de surda bulunması itibarıyla silah olarak değerlendirilmektedir.

Figür 9: Kargı uçları

Ok Uçları

Uzak mesafe saldırı silahı olan ok uçları, Anadolu'da MÖ 2. binyıl itibarıyla daha çok kanatlı olarak görülür¹⁷⁵. IV. tabakanın metal silah repertuarı içerisinde en büyük grubu temsil eden ok uçları kanatlı ve kanatsız olmak üzere iki tipe ayrılmaktadır.

Tip 1 (fig. 10, kat. no. 51-52)¹⁷⁶: Üçgen gövdeli, düşük-eğimli omuzlu, dörtgen kesitli kısa saplıdır. Zıhlı gövdeden kısa sapa geçişi, dikdörtgen kesitli boğumludur. Bu tipte ok uçları çift parçalı döküm yöntemi ile üretilmiş olmalıdır. Tip 1 ok uçları Hitit Çağı'nda

¹⁶² Lamb 1938, 259, fig. 21.1.

¹⁶³ Omura 1996, 131, fig. 18. 9-11.

¹⁶⁴ Boehmer 1972, 75, taf. XII. 201, 204.

¹⁶⁵ Koşay ve Akok 1966, 77, lev. 45. j163.

¹⁶⁶ von der Osten 1937, fig. 291. d2964.

¹⁶⁷ Özgüç 1950, 85-86, lev. LXIII. 390.

¹⁶⁸ Goldman 1956, 290, fig. 425. 40.

¹⁶⁹ Woolley 1955, 279-281, taf. 71. AT. 38.81.

¹⁷⁰ Bilgi 2001, 28, tab. 24.138,140-143.

¹⁷¹ Bilgi 2001, 28, tab. 24. 138, 143.

¹⁷² Schmidt 1937, 261, fig. 164. H. 2779.

¹⁷³ Gernez 2007a, 294, fig. 2. 84.

¹⁷⁴ Gernez 2007a, 294.

¹⁷⁵ Yıldırım 2011, 121.

¹⁷⁶ Erkanal 1977, 47, tip 1.

Boğazköy¹⁷⁷, Alişar¹⁷⁸, Alaca Höyük¹⁷⁹, İnandıktepe¹⁸⁰, Ortaköy¹⁸¹, güneyde Gözlükule¹⁸² ve Yumuktepe¹⁸³ kazılarında bulunmuştur. Ayrıca Tokat Müzesi'nde¹⁸⁴ benzer bir örnek korunmaktadır.

Tip 2: Kanatlı ok uçlarıdır. Ok uçlarının sap/ok ile bağlantısı sap dili-iğne-saplama adı verilen ince bir kısım ya da kovan ile sağlanır¹⁸⁵. Buna göre bu tipteki örnekler sap bağlantılarına göre iki alt tipe ayrılmaktadır.

Tip 2a (fig. 10, kat. no. 53-55)¹⁸⁶: Kovanlı, kanatlı ve hafif zıhlı üçgen gövdelidirler. Kovan kısımları dökümden sonra katlanarak/bükülerek yapılmıştır. Bir örnekte (kat. no. 54) kovanın üst kısmında ahşap sapı sabitlemek için iki perçin deliği yer almaktadır. Kovanlı kanatlı ok uçları Yassıdağ¹⁸⁷, Acemhöyük (I-II)¹⁸⁸, Alişar (II)¹⁸⁹ ve Boğazköy'den¹⁹⁰ bilinmektedir.

Tip 2b: Bu alt tipteki kanatlı ok uçlarının sap kısmı ince, iğne biçimindedir. Saplamalı olarak da adlandırılan bu ok uçlarının saptan gövdeye geçişte yer alan kısımları, boğum ya da dayamak adı verilen geniş-yayvan şekilde ya da düz olmasına göre iki alt tipe ayrılarak incelenmiştir. Zıhlı gövdeye sahip bu ok uçları çift parçalı kalıplarda üretilmiş olmalıdır.

Tip 2b.1 (fig. 10, kat. no. 56-59): Dörtgen kesitli saplıdır. Sap kısmından gövdeye geçiş düzdür. Bu tip içerisinde yer alan dört ok ucundan ikisinin (Tip 2b.1a¹⁹¹) gövdesi üçgen biçimli, kanatları ise açık ve uzundur. Diğer iki ok ucunun (Tip 2b.1b¹⁹²) kanatları ise sivri çıkıntı şeklinde daha kısadır.

Tip 2b.1a uçlarının benzerleri Kültepe-Kaniş (II-Ib)'ten¹⁹³ bilinmektedir. Kültepe-Kaniş Ib katında bulunan ok uçlarının bazılarında gövdelerinin orta kısmında çizgi süslemeler görülmektedir¹⁹⁴. Hitit Çağı'na ait örnekler ise Alaca Höyük¹⁹⁵, Maşat Höyük¹⁹⁶ ve Boğazköy'de¹⁹⁷ ele geçmiştir. Tip 2b.1b ok uçlarının benzerleri ise Boğazköy'de¹⁹⁸ bulunmuştur.

Tip 2b.2 (fig. 10, kat. no. 60-90): Dörtgen kesitli saplı, ince saptan gövdeye geçiş kısmı dayamak-boğum adı verilen geniş-yayvan şekildedir. Yirmi üç boğumlu-dayamaklı ok ucu (Tip 2b.2a¹⁹⁹) kısa üçgen gövdeli, uzun saplıdır. Sekiz dayamaklı (Tip 2b.2b²⁰⁰) ok ucu ise uzun

¹⁷⁷ Boehmer 1972, 75, 106, taf. XII. 202, XXVIII. 850-851.

¹⁷⁸ von der Osten 1937, 266, fig. 291. e. 2270, e. 2217, d. 1747.

¹⁷⁹ Koşay 1951, 32, lev. LXXXV, res. 1; Koşay ve Akok 1966, 27, 76-77, lev. 47. h19, lev. 46. e4.

¹⁸⁰ Özgüç 1988, 45, lev. 65. 10.

¹⁸¹ Süel 2017, 70, fig. 9.

¹⁸² Goldman 1956, 291, fig. 427. 87, 90-91.

¹⁸³ Garstang 1953, 232, fig. 149. 19.

¹⁸⁴ Bilgi 2001, 29, tab. 25, no. 146, res. 82.

¹⁸⁵ Yalçıklı 2015, 9.

¹⁸⁶ Erkanal 1977, 50, tip 2.

¹⁸⁷ Emre 1973, 60-61, lev. IX. 4, Yd. 73. 19.

¹⁸⁸ Erkanal 1977, 50, taf. 17. 46.

¹⁸⁹ von der Osten 1937, 264, fig. 291. d. 2462.

¹⁹⁰ Boehmer 1972, 109, taf. XXX. 884, 884A.

¹⁹¹ Erkanal 1977, 50-52, tip 3 ve tip 5.1; Gernez 2007a, 410, tip F 3. A. a-b.

¹⁹² Erkanal 1977, 50-52, tip 3.

¹⁹³ Özgüç 1959, 56-57, lev. 49. 4-5; Özgüç 1986, 71, lev. 129. 5-8.

¹⁹⁴ Özgüç 1986, 71.

¹⁹⁵ Koşay 1951, 32, lev. XXXV, res. 1d.

¹⁹⁶ Özgüç 1982, 41, lev. 55. 3-4, şek. 85.

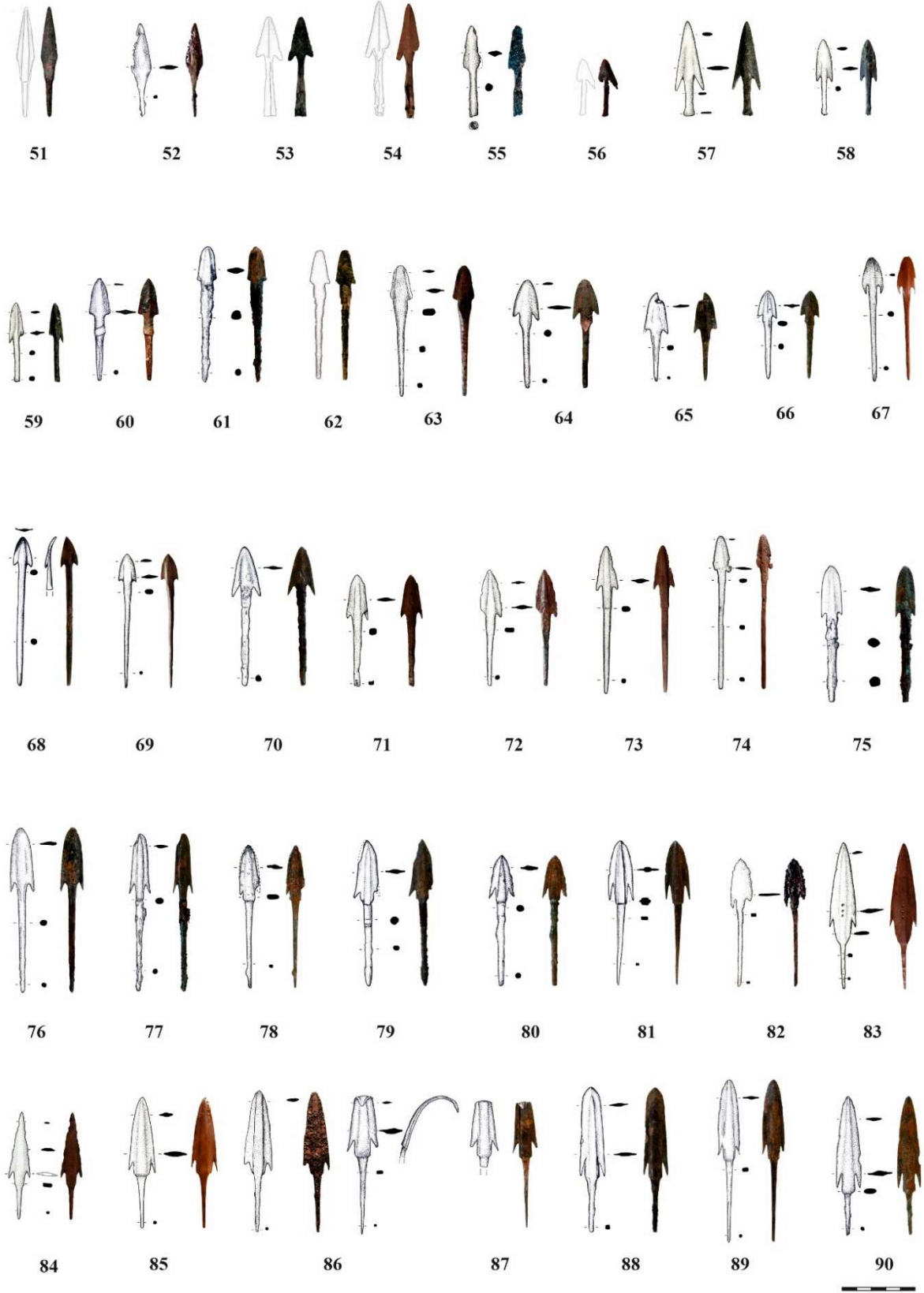
¹⁹⁷ Boehmer 1972, 107-108, taf. XXIX. 861, 870

¹⁹⁸ Boehmer 1972, 107-108, taf. XXVIII. 847, 849.

¹⁹⁹ Erkanal 1977, 50-51, tip 3.2; 53-54, tip 5.3.

²⁰⁰ Erkanal 1977, 53, tip 5.2.

üçgen gövdeli, kısa saplıdır. Bir ok ucunun (kat. no. 60) sapının üst kısmı olasılıkla ahşap sapı-
oku sabitlemek için yassı şerit şeklinde metal bir tel ile iki sıra sarılmış durumdadır.

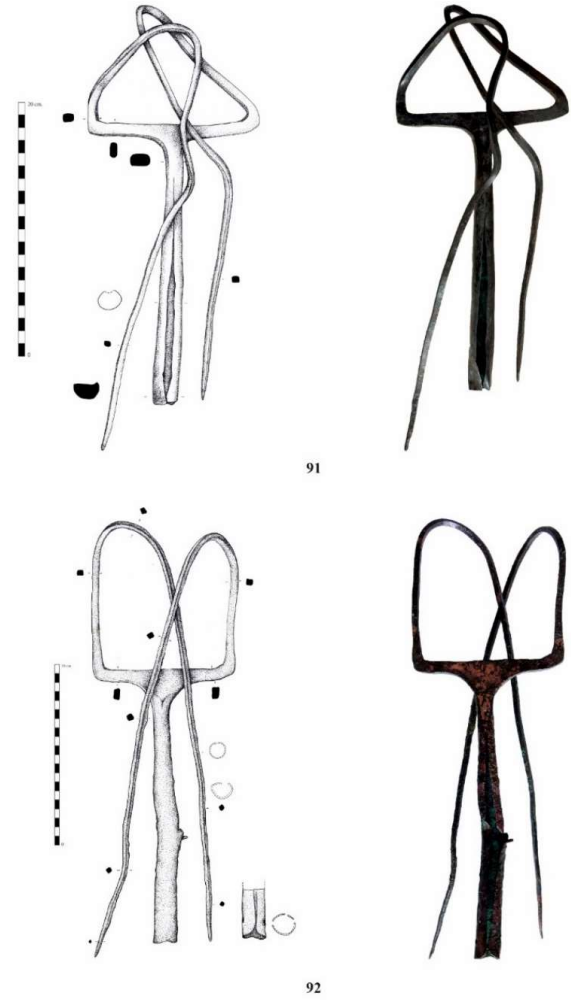
Figür 10: Ok uçları

Tip 2b.2a ok uçları Yassıdağ²⁰¹, Maşat Höyük²⁰², Ortaköy²⁰³, Boğazköy²⁰⁴, Alaca Höyük²⁰⁵, Alishar²⁰⁶ ve güneyde Gözlükule²⁰⁷ kazılarında bulunmuştur. Bir örnekte (kat. no. 83), gövde ortasında zıh üzerinde dikey yerleştirilmiş üç noktadan oluşan bezeme vardır. Benzer şekilde noktalarla süslü kanatsız bir ok ucu Boğazköy'den²⁰⁸ bilinmektedir.

Tip 2b.2b örneklerinin yakın benzerleri Kusura²⁰⁹, Büklükale²¹⁰, Boğazköy²¹¹, Kuşaklı²¹², Maşat Höyük²¹³, Alaca Höyük²¹⁴ ve güneyde Gözlükule'de²¹⁵ ele geçmiştir.

Çatallar/Yabalar

Çatala benzer iki ya da üç sivri kollu olan yabaların/dirgenlerin en erken örnekleri Mezopotamya'daki Ur kentinden bilinmektedir²¹⁶. Anadolu'da ise ilk kez Koloni Çağı'nda Kültepe-Kaniş (II-Ib)'de²¹⁷ bulunmuştur. Kullanım amacına yönelik silah²¹⁸ ya da -tarımda kullanılan- bir alet²¹⁹ olduğu üzerine farklı görüşler vardır. Bu aletleri Bittel ve Özgüç, saplayıcı bir silah olarak değerlendirir²²⁰. Mezarlık konteksti örneklerin -özellikle üç kolluların- askeri anlamda önemli bir gücü, konumu temsil eden saygınlık/prestij ögesi bir silah olduğu ifade edilmektedir²²¹.

Figür 11: Çatallar/Yabalar

²⁰¹ Emre 1973, 60-61, lev. IX. 2, Yd. 73. 20.

²⁰² Özgüç 1982, 41, lev. 55. 5.

²⁰³ Süel 2017, 70, fig. 9.

²⁰⁴ Boehmer 1972, 107-109, taf. XXVII. 837; XXVIII. 845, 846, 848; XXIX. 873. Ayrıca bk. Erkanal 1977, taf. 18. 88-90

²⁰⁵ Koşay 1938, 64, lev. XLIX. AL. a40; Koşay 1951, 33, lev. LXXXV. res. 1a; Koşay ve Akok 1966, 76-77, lev. 46. e140, lev. 132. 3. AL. i225.

²⁰⁶ von der Osten 1937, 264, fig. 291. d. 2791.

²⁰⁷ Goldman 1956, 291-292, fig. 427. 79, 83.

²⁰⁸ Boehmer 1972, 75, taf. XII. 202.

²⁰⁹ Lamb 1937, fig. 19.2.

²¹⁰ Matsumura 2022, 19, res. 14.

²¹¹ Boehmer 1972, 106-108, taf. XXVII. 831-832, 834; XXVIII. 838-842, 852; XXIX. 865-866.

²¹² Müller-Karpe 1999, 456, çiz. 5.

²¹³ Özgüç 1982, 41, lev. 55. 2.

²¹⁴ Koşay ve Akok 1966, lev. 131. 1-2.

²¹⁵ Goldman 1956, 291-292, fig. 427. 80-81, 85.

²¹⁶ Woolley 1934, 483, fig. 230. U. 15313, U. 9004, U. 17926; Müller-Karpe 2004, 68, taf. 106. 1611; Boehmer 1972, 139-140, abb. 45 a-b.

²¹⁷ Özgüç 1959, lev. XLIX. 11, res. 63; Özgüç 1986, lev. 128. 7-9; Kulakoğlu ve Kangal 2011, 288, no. 289, 290.

²¹⁸ Özgüç 1959, 56; Özgüç 1986, 70-71; Boehmer 1972, 141.

²¹⁹ Yalçıklı 2000, 113-130.

²²⁰ Özgüç 1982, 42.

²²¹ Gernez 2007a, 395-396.

Seyitömer Höyük'te ele geçen çatallar (fig. 11, kat. no. 91-92) kovanlı saplı ve iki kolludur. Yakın benzerleri Kültepe-Kaniş (II)²²² ve Yassihöyük (II)'te²²³ vardır. Anadolu dışında ise daha erken tarihli, kovanlı ve kısa bir örnek Kuzey Suriye'de Tell Beydar'da²²⁴ bulunmuştur. İki ya da üç kollu olarak -detaylarda birtakım farklı özellikler gösteren- çatal silahlar oldukça geniş bir coğrafyadan bilinmektedir²²⁵. Anadolu'da Geç Tunç Çağı'na ait üç kollu bir örnek Maşat Höyük'te²²⁶ bulunmuştur.

Mızrak Pabuçları

Mızrak uçlarının uzun ahşap saplarının dip kısımlarına takılan mızrak pabuçları, ahşap sapın alt, dip kısmını korur ve gerektiğinde yedek bir silah olarak da özellikle arkadan-geriden gelebilecek saldırılara karşı kullanılmış olabileceği önerilir²²⁷.

Seyitömer Höyük mızrak pabuçları (fig. 12, kat. no. 93-94) yassılaştırılmış levhanın bükülmesi/katlanması ile yapılmış konik formlu, küt uçludur. Bu mızrak pabuçlarının benzerlerine Kültepe-Kaniş (Ib)²²⁸, Boğazköy (III)²²⁹ ve Maşat Höyük (III)²³⁰ kazılarında rastlanmıştır.

Figür 12: Mızrak pabuçları

Silahlar Üzerinde Görülen Bezemeler

Seyitömer Höyük silahları içerisinde yer alan baltalar, mızrak uçları ve ok uçlarında çeşitli motiflerden oluşan bezemeler görülmektedir (fig. 13). Bu işaretlerin benzerlerine MÖ 2. binyıla ait Anadolu ve Levant bölgesinde bulunmuş silahlar üzerinde de rastlanmaktadır²³¹. T. Özgüç, silahlar üzerindeki çizilerin maden atölyelerini ya da silah sahiplerini temsil ettiğini belirtir²³². Geometrik ve bitkisel motiflerin yanı sıra bazı işaretlerin hiyeroglifler olabileceği de ifade edilmektedir²³³. G. Gernez, işaretlerin statü, mülkiyet anlamları ile birlikte apotropeik yönüne dikkat çeker ve bir tanrı tarafından silahın ve/veya taşıyıcısının korunmasını simgeliyor olabileceğini ifade eder²³⁴. Seyitömer Höyük'te ele geçen süslemeli silahların büyük bir kısmı zengin buluntuları ile öne çıkan ve yerleşimde önemli sosyo-ekonomik güce sahip, ayrıcalıklı kişilerin yaşadığı düşünülen yapılarda ele geçmiştir. Bu doğrultuda Seyitömer özelinde bezemeli silahların belirli bir statü/toplumsal konuma sahip kişilere ait olduğu söylenebilmektedir. Ek olarak benzer süslemelere sahip çanak çömlek/seramiğin varlığı, dönemin modası olan bezeme stil/stillerinin Seyitömer'deki farklı üretim alanlarında da kullanıldığını göstermektedir.

²²² Özgüç 1986, 70, lev. 128. 9; Kulakoğlu ve Kangal 2011, 288, no. 290.

²²³ Omura 2014, 420-421, res. 10.

²²⁴ Bretschneider ve Cunningham 2007, fig. 21.

²²⁵ Woolley 1934, 483, fig. 230. U. 15313, U. 9004, U. 17926; Müller-Karpe 2004, 68, taf. 106. 1611.

²²⁶ Özgüç 1982, 41-42, lev. 56.1.

²²⁷ Şenyurt ve Zoroğlu 2018, 192.

²²⁸ Kulakoğlu ve Kangal 2011, 285, no. 280.

²²⁹ Boehmer 1972, 75-76, taf. XII. 205; XIII. 208.

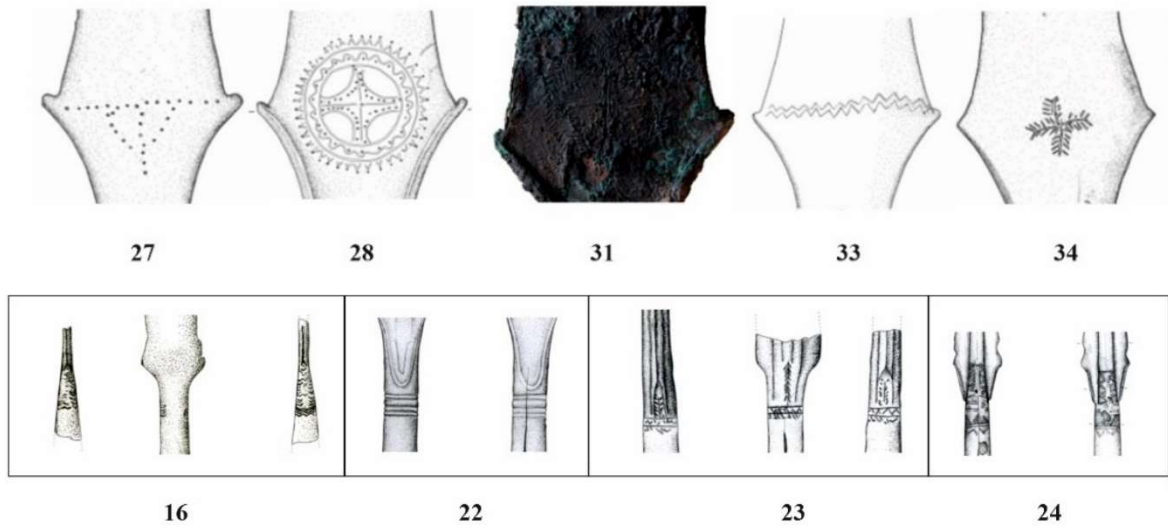
²³⁰ Özgüç 1978, 6, lev. 47. 4.

²³¹ Alp 1972, 104, lev. 249. 758-759; Erkanal 1977, taf. 1-2,4; Gernez 2008, fig. 7.

²³² Özgüç 1986, 71.

²³³ Bossert 1942; Alp 1972, 203; Gernez 2008.

²³⁴ Gernez 2007a, 574.

Figür 13: Silahlar üzerinde görülen bezemeler

Sonuç

Seyitömer Höyük IV. tabaka metal silahları çağının silah tip ve üretim teknolojisi hakkında son derece önemli veriler sunmaktadır. Höyüğün -diğer tüm kültür katlarında olduğu gibi- IV. tabakası da bir yangın sonucu yıkılmıştır ve yatay düzende/geniş alanda kazılan söz konusu kültür katına dair tüm veriler kontekstlerinde, *in-situ* şekilde bulunmuştur. Bu durum, metal eşyalar ve üretim malzemeleriyle ilgili değerlendirmeler için oldukça elverişli bir veri topluluğu sunmaktadır. Silahların büyük bir bölümü ocak veya taban altına, duvar içlerine istiflenmiş şekilde ele geçmiştir. Bu toplu silah ve alet gruplarından biri içerisinde bir hançer -Anadolu'da şu an için benzerine rastlanmayan şekilde- topuz başı ile birlikte bulunmuştur. Hançerlerin önemli bir kısmı höyük merkezinde yer alan yapılarda olasılıkla bir saldırı (?) sonucu oluşan yangın felaketinden kaçamayan yetişkin kadın ve erkek bireylere ait iskeletlerin bel kısımlarında açığa çıkarılmıştır. Buna göre yerleşimde -bir dış tehdide yönelik olarak- cinsiyet fark etmeksizin silahlanma çabası olduğu anlaşılmaktadır. Kovanlı silahlarda ahşap (?) saplarına ait kalıntılar ise kovan içlerinde görülebilmektedir.

MÖ 2. binyılın ilk yarısına ait İç Batı Anadolu silah repertuvarının önemli bir kısmı Seyitömer Höyük buluntuları ile temsil edilmektedir. Geç Koloni ve Eski Hitit Çağı'na tarihlendirilen ve güçlü bir savunma sistemine sahip IV. tabakanın metal eşyaları içerisinde silahlar sayısal ve üretim teknikleri bakımından öne çıkmaktadır. Hançerler, mızrak uçları, baltalar, kargı uçları, ok uçları, çatal silahlar ve mızrak pabuçlarından oluşan eser grubu tipolojik tasnifi yapılarak çağdaşı merkezlerden benzerleri ile karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda Orta Anadolu ve Kuzey Suriye/Filistin-Mezopotamya arasında kurulan ticari ve/veya kültürel ilişkileri yansıtan tipler ile birlikte yerleşime/bölgeye özgü tiplerin varlığı tespit edilmiştir. Karşılıklı etkileşim sonucu var olan tiplerin büyük bir kısmının da maden atölyeleri arasında kurulan ilişkiler, bilgi alışverişi sonucu öğrenildiği ve -höyük ve/veya yakın çevresinde- yerel olarak üretildikleri düşünülmektedir. Yerleşimdeki külçeler, potalar, üfleçler, körük üfleçleri, körükler ve cürufklar ile birlikte silah ve alet üretimine yönelik çok sayıdaki kalıp, burada önemli bir üretimin olduğunu göstermektedir. Höyükteki maden işçiliği ile ilgili uzmanlaşmanın MÖ 3. binyıldan süregeldiği bilinmektedir²³⁵. Yerleşimin konumlandığı Kütahya ili ve yakın çevresi de maden kaynakları açısından zengindir²³⁶. Bu

²³⁵ Başkurt-Usta 2023.

²³⁶ MTA 2010; Kaptan 1982; Pernicka *et al.* 2003; Massa ve Fidan 2019.

zengin yerel maden kaynaklarının yerleşimde kullanıldığı düşünülmeyle birlikte Seyitömer metal eserlerindeki analizlerin henüz tamamlanmamış olması²³⁷ ve bölgedeki kaynak analizlerinin yetersizliği nedeniyle şu an için kesin bir şey söylemek güçtür.

Seyitömer Höyük IV. tabaka metal silahları daha önce de ifade edildiği üzere Orta Anadolu ve Kuzey Suriye/Filistin-Mezopotamya ile ilişkileri yansıtan tipler ile birlikte yerleşime/bölgeye özgü tiplerin varlığını ortaya koymaktadır. Hançerler içerisinde öne çıkan omuz kısımları belirgin çıkıntılı ve/veya sap kenarları hafif yükseltilmiş örnekler (Tip 3-4), Önasya'da bu tipte bilinen en erken hançerlerin Anadolu'daki temsilcileridir. Kabzası ile birlikte tüm dökülmüş hançer (Tip 5) ise yine yüksek bir tekniğin ürünüdür. Bu hançerler, İç Batı Anadolu'nun kuzeyinde Kuzey Suriye-Filistin bölgesi ile -neredeyse- eş zamanlı bir şekilde hançer tip ve döküm tekniğinin geliştiğini göstermesi açısından önemlidir. Ek olarak bu tip Seyitömer hançerlerinin (Tip 4), benzer özelliklere sahip Hitit kılıçlarının kökeni ile ilgili düşüncelere de yeni katkılar sağlayacağı şüphesizdir. Kovanlı mızrak uçları ve çatal silahlar Kuzey Suriye-Mezopotamya ile ilişkileri yansıtan diğer silah gruplarını oluşturmaktadır. Kolcuklu baltalar, ok uçları, mızrak pabuçları ise Orta Anadolu stiline varlığını göstermektedir. Ok uçları içerisinde sayısal olarak öne çıkan örnekler (Tip 2b.2), Hitit-Hititli olarak tanımlanan özelliklerin/üslubun bölgede, Hitit çekirdek bölgesi ile benzer bir gelişim içerisinde temsil edildiğini düşündürmektedir.

Teşekkür

Bu çalışma, 2023 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanan "MÖ 3. ve 2. Binyıl'da Seyitömer Höyük Madenciligi" başlıklı doktora tezinden, ilgili bölümün içeriğinin düzenlenmesi ile hazırlanmıştır. Kazı arşivini açarak, Seyitömer Höyük orijinal malzemesi üzerine çalışmaya izin veren hocam Sayın Prof. Dr. A. Nejat Bilgen'e ve tezin danışmanlığını üstlenen hocam Sayın Prof. Dr. Tayfun Yıldırım'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca Seyitömer Höyüğü'nün 2006-2014 yılları arasında ele geçen Tunç Çağı'na ait metal buluntularının analizlerinin yapılabilmesi için gerekli izni veren ve çalışmalarda desteğini esirgemeyen Kütahya Müzesi Müdürü Sayın Dr. Sevgi Gürdal'a da teşekkürlerimi sunarım.

²³⁷ Seyitömer Höyüğü'nün 2006-2014 yılları arasında ele geçen Tunç Çağı'na ait metal buluntularının analizleri ile ilgili çalışmalar hazırlık aşamasındadır.

Katalog

(Katalogda kullanılan kısaltmalar; Kat. No.: Katalog Numarası, U.: Uzunluk, G.: Genişlik, K.: Kalınlık, Ç.: Çap).

Kat. No.	Form	Tip	Madde	Ölçüleri
1	Hançer	1a	Bronz	U.: 17,1 cm; G.: 4,2 cm; K.: 0,5 cm.
2	Hançer	1b	Bronz	U.: 15 cm; G.: 4,7 cm; K.: 0,45 cm.
3	Hançer	2a	Bronz	U.: 11,5 cm; G.: 3,4 cm; K.: 0,3 cm.
4	Hançer	2b	Bronz	U.: 5,2 cm; G.: 4,7 cm; K.: 0,45 cm.
5	Hançer	3	Bronz	U.: 21,2 cm; G.: 3,5 cm; K.: 0,4 cm.
6	Hançer	4a	Bronz	U.: 25,2 cm; G.: 4,9 cm; K.: 0,4 cm.
7	Hançer	4a	Bronz	U.: 23,2 cm; G.: 3,2 cm; K.: 0,7 cm.
8	Hançer	4a	Bronz	U.: 23,5 cm; G.: 3,8 cm; K.: 0,45 cm.
9	Hançer	4a	Bronz	U.: 21 cm; G.: 3,3 cm; K.: 0,4 cm.
10	Hançer	4a	Bronz	U.: 26,5 cm; G.: 3,7 cm; K.: 0,4 cm.
11	Hançer	4b	Bronz	U.: 21 cm; G.: 3,3 cm; K.: 0,4 cm.
12	Hançer	4b	Bronz	U.: 24,1 cm; G.: 3,2 cm; K.: 0,3 cm.
13	Hançer	4c	Bronz	U.: 28,2 cm; G.: 5,8 cm; K.: 0,6 cm.
14	Hançer	4d	Bronz	U.: 24 cm; G.: 5,1 cm; K.: 0,5 cm.
15	Hançer	5	Bronz	U.: 30 cm; G.: 5 cm; K.: 1,1 cm.
16	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 22,6 cm; G.: 2,8 cm; K.: 1,7 cm.
17	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 24,8 cm; G.: 2,5 cm; K.: 1,7 cm.
18	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 22,5 cm; G.: 2,4 cm; K.: 2,1 cm.
19	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 22,2 cm; G.: 2,1 cm; K.: 1,9 cm.
20	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 17,6 cm; G.: 2,5 cm.
21	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 23 cm; G.: 3,5 cm; K.: 1,5 cm.
22	Mızrak Ucu	1a	Bronz	U.: 39,3 cm; G.: 3 cm; K.: 1,5 cm.
23	Mızrak Ucu	1b	Bronz	U.: 33,3 cm; G.: 3,4 cm.
24	Mızrak Ucu	1b	Bronz	U.: 35,2 cm; G.: 3,5 cm; K.: 1,1 cm.
25	Yassı Balta	-	Bronz	U.: 11,2 cm; G.: 1,9 cm; K.: 0,4 cm.
26	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 20,1 cm; G.: 8,2 cm; K.: 1 cm.
27	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 21,6 cm; G.: 8,6 cm; K.: 1,2 cm.
28	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 22,2 cm; G.: 8,5 cm; K.: 1,25 cm.
29	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 17,9 cm; G.: 8 cm; K.: 0,95 cm.
30	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 21,6 cm; G.: 8 cm; K.: 1,3 cm.
31	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 23,8 cm; G.: 9,85 cm; K.: 1,6 cm.
32	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 20,4 cm; G.: 8,3 cm; K.: 1,1 cm.
33	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 21,7 cm; G.: 8 cm; K.: 1 cm.
34	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 22,8 cm; G.: 8,7 cm; K.: 1,1 cm.
35	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 13,6 cm; G.: 4,7 cm; K.: 0,7 cm.
36	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 11,6 cm; G.: 5,1 cm; K.: 0,8 cm.
37	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 17,7 cm; K.: 1,1 cm.
38	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 18,35 cm; G.: 7,5 cm; K.: 1 cm.
39	Kolcuklu Balta	1	Bronz	U.: 14,5 cm; G.: 7,5 cm; K.: 0,9 cm.
40	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 14,1 cm; G.: 5 cm; K.: 0,8 cm.
41	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 16,2 cm; G.: 6,3 cm; K.: 1 cm.
42	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 14,2 cm; G.: 5 cm; K.: 0,8 cm.
43	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 17,8 cm; G.: 6,4 cm; K.: 1,2 cm.
44	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 19,5 cm; G.: 7,5 cm; K.: 1,1 cm.
45	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 12,6 cm; G.: 4,7 cm; K.: 0,7 cm.
46	Kolcuklu Balta	2	Bronz	U.: 14,65 cm; G.: 6,4 cm; K.: 1 cm.
47	Kargı Ucu	1	Bronz	U.: 26,3 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,9 cm.
48	Kargı Ucu	1	Bronz	U.: 20,9 cm; G.: 1,1 cm; K.: 0,8 cm.
49	Kargı Ucu	2	Bronz	U.: 56,6 cm; K.: 0,4 cm.
50	Kargı Ucu	3	Bronz	U.: 12,9 cm; G.: 1,1 cm; K.: 0,8 cm.
51	Ok Ucu	1	Bronz	U.: 8,6 cm; G.: 1,4 cm; K.: 0,6 cm.
52	Ok Ucu	1	Bronz	U.: 6,2 cm; G.: 1,4 cm; K.: 0,3 cm.
53	Ok Ucu	2a	Bronz	U.: 7,1 cm; G.: 1,8 cm; K.: 0,3 cm.
54	Ok Ucu	2a	Bronz	U.: 8,1 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,35 cm.

55	Ok Ucu	2a	Bronz	U.: 7,3 cm; G.: 1,1 cm; K.: 0,36 cm.
56	Ok Ucu	2b.1a	Bronz	U.: 4,1 cm; G.: 1 cm; K.: 0,35 cm.
57	Ok Ucu	2b.1a	Bronz	U.: 6,7 cm; G.: 2 cm; K.: 0,35 cm.
58	Ok Ucu	2b.1b	Bronz	U.: 6,1 cm; G.: 1,6 cm; K.: 0,3 cm.
59	Ok Ucu	2b.1b	Bronz	U.: 5,2 cm; G.: 1,3 cm; K.: 0,4 cm.
60	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 7,3 cm; G.: 1,4 cm; K.: 0,4 cm.
61	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,5 cm; G.: 1,4 cm; K.: 0,9 cm.
62	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,1 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,45 cm.
63	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9 cm; G.: 1,5 cm; K.: 0,4 cm.
64	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 7,1 cm; G.: 1,5 cm; K.: 0,2 cm.
65	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 6,1 cm; G.: 1,4 cm; K.: 0,8 cm.
66	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 6,3 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,4 cm.
67	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 8,7 cm; G.: 1,45 cm; K.: 0,35 cm.
68	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 10,4 cm; G.: 1,25 cm; K.: 0,4 cm.
69	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,2 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,4 cm.
70	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,6 cm; G.: 1,9 cm; K.: 0,6 cm.
71	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 7,9 cm; G.: 1,5 cm; K.: 0,45 cm.
72	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 8,4 cm; G.: 1,6 cm; K.: 0,3 cm.
73	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 10,5 cm; G.: 1,5 cm; K.: 0,4 cm.
74	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 11,8 cm; G.: 1,3 cm; K.: 0,3 cm.
75	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,3 cm; G.: 1,3 cm; K.: 0,8 cm.
76	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 11,2 cm; G.: 1,6 cm; K.: 0,4 cm.
77	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 10,85 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,4 cm.
78	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,8 cm; G.: 1,3 cm; K.: 0,4 cm.
79	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 10 cm; G.: 1,5 cm; K.: 0,3 cm.
80	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9 cm; G.: 1,7 cm; K.: 0,4 cm.
81	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9,9 cm; G.: 1,7 cm; K.: 0,5 cm.
82	Ok Ucu	2b.2a	Bronz	U.: 9 cm; G.: 1,5 cm; K.: 0,3 cm.
83	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 10,15 cm; G.: 1,8 cm; K.: 0,3 cm.
84	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 7,3 cm; G.: 1,6 cm; K.: 0,3 cm.
85	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 8,9 cm; G.: 1,7 cm; K.: 0,3 cm.
86	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 9,9 cm; G.: 1,9 cm; K.: 0,4 cm.
87	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 9 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,3 cm.
88	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 9,95 cm; G.: 1,7 cm; K.: 0,3 cm.
89	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 10,8 cm; G.: 1 cm; K.: 0,47 cm.
90	Ok Ucu	2b.2b	Bronz	U.: 9,75 cm; G.: 1,7 cm; K.: 0,4 cm.
91	Çatal Silah/ Yaba	-	Bronz	U.: 54 cm; G.: 13,4 cm; K.: 0,6 cm; Kovan Ç.: 1,7 cm.
92	Çatal Silah/ Yaba	-	Bronz	U.: 66,7 cm; G.: 12,4 cm; K.: 0,5 cm; Kovan Ç.: 1,6 cm.
93	Mızrak Pabucu	-	Bronz	U.: 9,2 cm; G.: 1,2 cm; K.: 0,6 cm; Kovan Ç.: 1,9 cm.
94	Mızrak Pabucu	-	Bronz	U.: 7,5 cm; G.: 2,1 cm; K.: 0,8 cm; Kovan Ç.: 2,5 cm.

Bibliyografya

- Abay, E., F. Dedeoğlu, G. Ergün, Ş. Çakar ve M. Çarkı. 2020. "Beycesultan Höyüğü 2018 Yılı Kazı Çalışmaları." 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 2: 113-134.
- Akyurt, İ. M. 1998. *M.Ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları VI-49.
- Alp, S. 1972. *Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-31.
- Anlağan, Ç. ve Ö. Bilgi. 1989. *Sadberk Hanım Müzesinde Bulunan Protohistorik Çağ Silahları*. İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi.
- Arık, R.O. 1937. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı: 1935'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait ilk Rapor*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-1.
- Avila, R. 1983. *Bronzene Lanzen- und Pfeilspitzen der griechischen Spätbronzezeit*. München: C.H. Beck.
- Bamyacı, A.O. ve M. Başaran-Mutlu. 2021. "Tunç Çağı Kılıç Topuzları: Maydos Kilisetepe'den İki Miken Örneği." *Arkeoloji Dergisi* 26 (1): 65-82.
- Başkurt-Usta, R. 2023. "MÖ 3. ve 2. Binyıl'da Seyitömer Höyük Madenciliği." Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Başkurt Usta, R. 2024. "Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı III Dönemi Bey (?) Yapısından Ele Geçen Metal Eşyalar ve Bölgelerarası İlişkiler." *Anadolu/Anatolia* 50: 79-104.
- Begemann, F., E. Haerinck, B. Overlaet, S. Schmitt-Strecker ve F. Tallon. 2008. "An Archaeo-Metallurgical Study of the Early and Middle Bronze Age in Luristan Iran". *Iranica Antiqua* 43: 1-66.
- Bianchi, A. ve K. Franke. 2011. "Metal", *Jezirah. ARCANE I*, Ed. Marc Lebeau, 201-238. Turnhout: Brepols.
- Bilgen, A.N. 2011. *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)*. Kütahya: Üç Mart Press.
- Bilgen, A.N. 2013. *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2011-2012)*. Kütahya: Üç Mart Press.
- Bilgen, A.N. 2015. *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2013- 2014)*. Kütahya: Üç Mart Press.
- Bilgen, A.N., Z. Bilgen, M. H. Okatan, R.B. Usta ve B. Uygun. 2021. "New Evidence of the Cultural Relationship between Inner North-West Anatolia and Northern Syria-Mesopotamia during the Early and Middle Bronze Ages: Exceptional Finds from Seyitömer Höyük." *Kültepe International Meetings (KIM) 4, SUBARTU XLVI*, Eds. Fikri Kulakoğlu, Guido Kryszat, Cecile Michel, 293-325. Turnhout: Brepols.
- Bilgi, Ö. 1984. "Metal Objects from İkiztepe (Turkey)." *Beiträge zur Allgemeinen und Vergleichenden Archäologie* 6: 31-98.
- Bilgi, Ö. 2001. "Orta Karadeniz Bölgesi Protohistorik Çağ Maden Sanatının Kökeni ve Gelişimi." *Belleten* 65 (242): 1-36.
- Bittel, K. 1940. "Der Depotfund von Soloi-Pompeipolis." *ZA XII* (46): 183-205.
- Boehmer, R.M. 1972. *Die Kleinfunde von Boğazköy*. Berlin: Gebr. Mann Verlag.
- Boehmer, R.M. 1979. *Die Kleinfunde aus der Unterstadt von Boğazköy*. Berlin: Gebr. Mann Verlag.
- Bossert, H. Th. 1942. *Altanatolien, Kunst und Handwerk in Kleinasien von den Anfängen bis zum*

völligen Aufgehen in der griechischen Kultur. Berlin: E. Wasmuth.

- Bossert, H. Th. 1959. "Bild-Luwisches.", *Festschrift Johannes Friedrich Zum 65. Geburtstag am 27. August 1958 gewidmet*, Ed. Richard von Kienle, 61-90. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Branigan, K. 1967a. "Further Light on Prehistoric Relations Between Crete and Byblos." *AJA* 71 (2): 117-121.
- Branigan, K. 1967b. "The Early Bronze Age Daggers of Crete", *BSA* 62: 211-239.
- Branigan, K. 1968. "Silver and Lead in Prepalatial Crete", *AJA* 72 (3): 219-229.
- Bretschneider, J. ve T. Cunningham. 2007. "An elite Akkadian grave on the acropolis at Tell Beydar." *Tell Beydar, the 2000-2002 Seasons of Excavations, the 2003-2004 Seasons of Architectural Restoration*, Eds. Marc Lebeau ve Antoine Suleiman, 98-158. Turnhout: Brepols.
- Catling, H.W. 1964. *Cypriot Bronzework in the Mycenaean World*. Oxford: Clarendon Press.
- Çetin, C. 2015. "Isparta Müzesi'ne Ait Bir Grup Tunç Silah Hakkında Değerlendirme." *Olba* 23: 99-152.
- Dardeniz, G., İ.T. Sipahi ve T. Yıldırım. 2019. "An Insight into Old Hittite Metallurgy: Alloying Practices At Hüseyindede (Çorum, Turkey)." *AnatSt* 69: 77-94.
- Dedeoğlu, F. ve E. Abay. 2014. "Beycesultan Höyük Excavation Project: New Archaeological Evidence from Late Bronze Age Layers." *Arkeoloji Dergisi* 19: 1-39.
- Deshayes, J. 1960. *Les outils en bronze: de l'Indus au Danube (IVe au IIe millénaire) I-II*. Paris: P. Geuthner.
- Dönmez, Y. 1974. "Kütahya Ovası ve Çevresinin Coğrafi Özellikleri." *Türk Coğrafya Dergisi* 26: 34-47.
- Dönmez, Y. 1982. "Kütahya ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası." *Atatürk'ün Doğumu'nun 100. Yılına Armağan*, 1-20. İstanbul: Kütahya İli 100. Yıl Kutlama Komitesi.
- Du Mesnil du Buisson, R. 1935. *Le site archéologique de Mishrifeh-Qatna*, Paris: De Boccard.
- Dunand, M. 1954. *Fouilles de Byblos, Tome II: 1933-1938, Texte*. Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient Adrien-Maisonneuve.
- El Morr, Z. ve M. Pernot. 2009. "Fabrication techniques of the socketed spearheads from Middle Bronze Age Byblos", *Baal* 13: 215-228.
- El Morr, Z. ve M. Mödler. 2014. "Middle Bronze Age Metal Artefacts and Metallurgical Practices at the Sites of Tell Arqa, Mougharet el-Hourryieh, Yanouh and Khariji in Lebanon." *Levant* 46 (1): 27-42.
- Emre, K. 1973. "Yassıdağ Kazısı." *Anadolu/Anatolia* 17: 43-90.
- Erkanal, H. 1977. *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*. München: C.H. Beck.
- Erkanal, H. 1979. "Anadolu Tunç Çağı Bıçakları ve Benzeri Kesici Aletleri", Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara.
- Ersoy, Y. 1998. "Finds from Menemen / Panaztepe in the Manisa Museum." *BSA* 83: 55-82.
- Ertem, H. 1988. *Korucutepe I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-42.
- Esin, U. 1969. *Kuantitatif Spektral Analiz Yardımıyla Anadolu'da Başlangıcından Asur Kolonileri*

Çağı'na Kadar Bakır ve Tunç Madenciliği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- Evans, A. 1929. *The Shaft Graves and Bee-hive Tombs of Mycenae and their Interrelation*. London: Macmillan.
- Fidan, E., M. Massa, O. Mcilpatrick, M. Üyümez ve A. İlaslı. 2017. "Afyon Arkeoloji Müzesi'nden Tunç Çağlarına Tarihlenen Bir Grup Metal Eser", *Colloquium Anatolicum* 16: 55-69.
- Fugmann, E. 1958. *Hama, Fouilles et Recherches 1931-1938- L'architecture des périodes préhellénistiques II-1*. Copenhagen: National Museet.
- Garstang, J. 1953. *Prehistoric Mersin, Yumuktepe in Southern Turkey*. Oxford: Clarendon Press.
- Gençer, N. 2006. "Sarimeşe Tepe Madeni Buluntuları", *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması*, 373-378. Ankara: Homer Yayınevi.
- Gernez, G. 2007a. "L'armement en métal au Proche et Moyen-Orient des origines à 1750 av. J.C." Doktora Tezi, Panthéon-Sorbonne Üniversitesi.
- Gernez, G. 2007b. "Des armes et des hommes. La question des modèles de diffusion des armes au Proche-Orient à l'âge du Bronze." *Mobilités, Immobilismes. L'emprunt et son refus*, Ed. Pierre Rouillard, 119-134. Paris: De Boccard.
- Gernez, G. 2008. "A new study of metal weapons from Byblos: Preliminary work", *Proceedings of the 5th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East (April 3-8 2006, Madrid)*, Eds. Joaquín Mª Córdoba, Miquel Molist, Mª Carmen Pérez, Isabel Rubio ve Sergio Martínez, 73-88. Madrid: UAM Ediciones.
- Gernez, G. 2011. "The Exchange of Products and Concepts Between the Near East and the Mediterranean: The Example of Weapons during the Early and Middle Bronze Ages." *Intercultural Contacts in the Ancient Mediterranean (Orientalia Lovaniensia Analecta)*, Eds. Kim Duistermaat ve Ilona Regulski, 327-341. Leuven: Peeters.
- Goldman, H. 1956. *Excavations at Gözlükule, Tarsus, Volume II*. Princeton: Princeton University Press.
- Guy, P.L.O. 1938. *Megiddo Tombs*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Güneri, S. 2013. "Three flange hilted bronze daggers from Konya Karahöyük." *Anatolia Antiqua* 21: 23-32.
- Kaptan, E. 1982. "Türkiye Madencilik Tarihine Ait Kütahya-Gümüşköy ve Yöresini Kapsayan Buluntular", *MTA Dergisi* 97-98: 1-10.
- Karaca, Ö. 1985. "Pirot Höyük 1983 Kazıları." 6. *Kazı Sonuçları Toplantısı*: 37-48.
- Kenyon, K.M. 1965. *Excavations at Jericho, II: The Tombs Excavated in 1955-1958*. London: British School of Archaeology in Jerusalem.
- Koşay, H.Z. 1938. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı: 1936'daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-2.
- Koşay, H.Z. 1951. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı: 1937-39'daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-5.
- Koşay, H.Z. ve M. Akok. 1966. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı : 1940-1948 Deki Çalışmalara Ve Keşiflere Ait İlk Rapor*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-6.

- Koşay, H. Z. ve H. Vary. 1964. *Pulur Kazısı 1960 Mevsimi Çalışmaları Raporu*. Atatürk Üniversitesi Yayınları 24. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kökten, K., T. Özgüç ve N. Özgüç 1945. "1940 ve 1941 yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Kazıları Hakkında İlk Kısa Rapor." *Belleten* 9 (35): 361-400.
- Kulakoğlu, F. ve S. Kangal. 2011. *Anadolu'nun Önsözü, Kültepe Kaniş-Karumu: Asurlular İstanbul'da*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 78.
- Lamb, W. 1937. "Excavations at Kusura Near Afyon Karahisar." *Archaeologia* 86: 1-64.
- Lamb, W. 1938. "Excavations at Kusura Near Afyon Karahisar: II." *Archaeologia* 87: 217-273.
- Mallowan, M.E.L. 1937. "The Excavations at Tall Chagar Bazar, and an Archaeological Survey of the Habur Region. Second Campaign, 1936", *Iraq IV* (2): 91-177.
- Massa, M. ve E. Fidan. 2019. "Batı Anadolu Arkeometalurji Araştırmaları, 2018 Yılı Çalışmaları", 35. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*: 207-212.
- Matsumura, K. 2022. "Büklükale Kazısı 2019." 41. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 3: 13-28.
- Matthiae, P. 1985. *I tesori di Ebla*. Rome: Laterza.
- Maxwell-Hyslop, R. 1946. "Daggers and Swords in Western Asia." *Iraq VIII*: 1-65.
- Maxwell-Hyslop, K.R. 1953. "Bronze Lugged Axe- or Adze Blades from Syria", *Iraq XV*: 69-87.
- Mellaart, J. ve A. Murray 1995. *Beycesultan Vol. III*. London: British Institute of Archaeology at Ankara.
- MTA. 2010. Kütahya İli Maden ve Enerji Kaynakları. https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/kutahya_madenler.pdf
- Muscarella, O.W. 1988. *Bronze and Iron: Ancient Near Eastern Artifacts in the Metropolitan Museum of Art*. New York: Metropolitan Museum of Art.
- Müller, W.H. 1987. *Der Waffenfund von Balâta-Sichem und die Sichelschwerter*, Bayerische Akademie Der Wissenschaften. München: In Kommission bei C.H. Beck.
- Müller-Karpe, A. 1988. "M.Ö. III. ve II. Binde Anadolu'da El Sanatları Konusunda Yapılan Araştırmalar 1986." 5. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 2: 203-210.
- Müller-Karpe, A. 1999. "Kuşaklı-Sarissa 1993-1997 Kazılarına Toplu Bakış." 20. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 1: 445-466.
- Müller-Karpe, M. 2004. "Untersuchung Metallobjekte aus Mesopotamien." *Die Metallindustrie Mesopotamiens von den Anfängen bis zum 2. Jahrtausend v. Chr.*, Eds. Harald Hauptmann ve Ernst Pernicka, 1-90. Rahden: Verlag Marie Leidorf GmbH.
- Omura, S. 1996. "A Preliminary Report of the Ninth Excavation at Kaman-Kalehöyük (1994)." *Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan IX*: 87-134.
- Omura, M. 2014. "Yassıhöyük Kazıları 2012." 35. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 2: 418-427.
- Ökse, T. ve N. Toy. 1992. "Sivas Müzesi'nde Bulunan Tunç Baltalar", *TürkArkDerg* 50:135-148.
- Özgüç, T. 1950. *Kültepe Kazısı Raporu 1948*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-10.
- Özgüç, T. 1955. "Koloni Devrinin Geç Safhasına (Ib) Ait Bir Atölye Hakkında." *Belleten* 19 (73): 73-79.
- Özgüç, T. 1959. *Kültepe-Kaniş, Asur Ticaret Kolonilerinin Merkezinde Yapılan Yeni Araştırmalar*.

- Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-19.
- Özgüç, N. 1966. "Acemhöyük Kazıları." *Anadolu/Anatolia* 10: 1-28.
- Özgüç, T. 1978. *Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-38.
- Özgüç, T. 1982. *Maşathöyük II: Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-38.
- Özgüç, T. 1986. *Kültepe-Kaniş II: Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-41.
- Özgüç, T. 1988. *İnandıktepe, Eski Hitit Çağı'nda Önemli Bir Kült Merkezi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-43.
- Özgüç, T. ve N. Özgüç. 1953. *Kültepe Kazısı Raporu 1949*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları V-12.
- Öztan, A. 2005. "2003 Yılı Acemhöyük Kazıları." 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 2: 91-102.
- Pernicka, E., C. Eibner, Ö. Öztunalı ve G.A. Wagner. 2003. "Early Bronze Age Metallurgy in the North-East Aegean." *Troia and the Troad- Scientific Approaches*, Eds. Günther A. Wagner, Ernst Pernicka, Hans-Peter Uerpmann, 143-172. Berlin; Heidelberg: Springer.
- Petrie, F. 1931. *Ancient Gaza I. Tell el Ajjul*. London: British School of Archaeology in Egypt.
- Petrie, F. 1933. *Ancient Gaza III. Tell el Ajjul*. London: British School of Archaeology in Egypt.
- Petrie, F. 1934. *Ancient Gaza IV. Tell el Ajjul*. London: British School of Archaeology in Egypt.
- Philip, G. 1989. *Metal Weapons of the Early and Middle Bronze Ages in Syria-Palestine*. Oxford: BAR Publishing.
- Philip, G. 2006. *Tell el-Dab'a XV: metalwork and metalworking evidence of the late Middle Kingdom and the second intermediate period*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Porter, A. 1995. "Tell Banat -Tomb 1." *DM* 8: 1-124.
- Potts, D. T. 1998. "Some issues in the study of the pre-Islamic weaponry of southeastern Arabia." *Arabian Archaeology and Epigraphy* 9: 182-208.
- Przeworski, S. 1935. "Der Grottenfund von Ordu." *ArchOrient* 7: 390-414.
- Renfrew, C. 1967. "Cycladic Metallurgy and the Aegean Early Bronze Age." *AJA* 71 (1): 1-20.
- Sanders, N. K. 1961. "The First Aegean Swords and Their Ancestry." *AJA* 65 (1): 17-29.
- Schaeffer, C.F.A. 1936. "Les Fouilles de Ras Shamra-Ugarit. Septième campagne (printemps 1935) Rapport sommaire." *Syria* XIII (1): 1-27.
- Schaeffer, C.F.A. 1948. *Stratigraphie Comparée et Chronologie de l'Asie Occidentale (IIIe et IIe millénaires)*. London: Oxford University Press.
- Schmidt, E.F. 1932. *The Alishar Hüyük, Seasons of 1928 and 1929 Part I. OIP XIX*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Schmidt, E.F. 1937. *Excavations at Tepe Hissar Damghan*. Philadelphia: The University of Pennsylvania Press.
- Seeher, J. 2007. "Boğazköy- Hattuşa 2004-2005 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları." 28. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 2: 27-42.

- Shalev, S. 2004. *Swords and Daggers in Late Bronze Age Canaan (Prahistorische Bronzefunde)*. Wiesbaden: Franz Steiner.
- Siegelova, J. ve H. Tsumato. 2011. "Metals and Metallurgy in Hittite Anatolia." *Insights into Hittite History and Archaeology (Colloquia Antiqua)*, Eds. Hermann Genz ve Dirk Paul Mielke, 275-300. Leuven: Peeters.
- Stronach, D. 1957. "The Development and Diffusion of Metal Types in Early Bronze Age Anatolia." *AnatSt* 7: 89-125.
- Süel, A. 1998. "Ortaköy- Şapinuwa: Bir Hitit Merkezi." *Tüba-Ar* 1: 37-61.
- Süel, A. 2017. "Workshops Found in Tepelerarası at Ortaköy- Sapinuwa." *Mesopotamia* 52: 65-74.
- Şenyurt, S.Y. ve U. Zoroğlu 2018. "Kurul Kalesi Hellenistik Dönem Metal Silahları Üzerine Bir Ön Değerlendirme." *Cedrus* 6: 181-196.
- Taracha, P. 2003. "Is Tuthaliya's Sword Really Aegean?." *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr. on the Occasion of His 65th Birthday*, Eds. Gary Beckman, Richard H. Beal ve Gregory McMahon, 367-376. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Thalmann, J. P. 2006. *Tell Arqa - I. Les niveaux de l'âge du Bronze*. Bibliothèque archéologique et historique 177, Beyrouth: Institut français du Proche-Orient.
- Ünal, A. 1999. "A Hittite Mycenaean Type B Sword from the Vicinity of Kastamonu, Northwest Turkey." *Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan* XI: 207-226.
- Ünal, A., A. Ertekin ve İ. Ediz 1991. "1991'de Boğazköy-Hattuşa'da Bulunan Hitit Kılıcı ve Üzerindeki Akadca Adak Yazıtı." *Müze* 4: 46-49.
- Ünan, S. ve N. Ünan, 2019. "Ballıçeşme Höyük Mezarlığı Kurtarma Kazısı." *Kütahya Arkeoloji, Sanat Tarihi ve Tarih Araştırmaları, Kütahya Müzesi 2018 Yıllığı VI*, Ed. Serdar Ünan, 61-97. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık.
- von der Osten H.H. 1937. *The Alishar Hüyük, Seasons of 1930-32, Part II*. OIP 29. Chicago: The University of Chicago Press.
- Woolley, S. L. 1934. *Ur Excavations II: The Royal Cemetery. A Report on the Predynastic and Sargonic Graves Excavated between 1926 and 1931*. London: Oxford University Press and The University Museum Philadelphia.
- Woolley, S. L. 1955. *Alalakh, an Account of the Excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949*. London: Society of Antiquaries.
- Yalçıklı, D. 2000. "Zwei Bronzegabeln aus Zentralanatolien." *IstMitt* 50: 113-130.
- Yalçıklı, D. 2006. "Zwei Bronzeschwerter aus Westanatolien." *IstMitt* 56: 29-41.
- Yalçıklı, D. 2015. "Demir Çağı'nda Batı Anadolu'dan Tunç Ok Uçları: Üretim Tekniklerindeki Değişim". *MASROP E-Dergi* 9 (12): 1-17.
- Yalçın, Ü., C. Pulak ve R. Slotka. 2006. *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Yıldırım, T. 2001. "A Group of Hittite Bronze Objects from the Seben District of Bolu." *Anatolica* 27: 127-144.
- Yıldırım, T. 2011. "Kültepe Silahları", *Anadolu'nun Önsözü, Kültepe Kaniş-Karumu: Asurlular İstanbul'da*, Eds. Fikri Kulakoğlu ve Selmin Kangal, 116-123. İstanbul: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 78.